

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

יצחק הקר ז"ל

בן אסתר ויעקב

נולד ברוסיה

בתאריך כ"ה בטבת תרע"ו, 1/1/1916

התגורר בירושלים

שרת בפלמ"ח

נעלמו עקבותיו בדרך לפעילות מבצעית

בתאריך כ"א באייר תש"א, 18/5/1941

מקום קבורתו לא נודע- הוצבה אבן לזכרו בהר הרצל

הותיר אחריו הורים ואחות

בן 25 בנפלו

קורות חיים

בן אסתר ויעקב. נולד בכ"ה בטבת תרע"ו (1.1.1916) ברוסטוב שברוסיה. בגיל תשע עלה עם משפחתו לארץ-ישראל. בארץ התיישבה המשפחה בירושלים ויצחק למד בבית הספר "תחכמוני", בו נמנה עם התלמידים המצטיינים. אחר-כך נכנס לבית הספר למסחר ותקופה מסויימת הפסיק לימודיו ויצא לעבודה כפועל בניין. הרבה מזמנו הפנוי הקדיש לטיולים בארץ ואף יסד עם חבריו קבוצת משוטטים בשם "הסוללי", ששמה לה למטרה להכיר הכרה יסודית את מדבר יהודה. הוא היה מראשוני בני הנוער בארץ שהקיפו ברגל את ים המלח. אחד מחבריו מספר: "בלונדיני היה, צנום, שתקן. נדד הרבה, כמעט תמיד בחוץ. משום מה לא קיבל עורו הבהיר את עול השמש הארצישראלית. לא נשזף. תמיד היה אדום והעור מתקלף. שתקן היה אבל לא הכביד... הכל ידעו מה רבה אהבתו לנוף, לנוף הארצישראלי...". "בבוא הזמן" נהג יצחק לאמר, "הארץ תשקוט יעלה לקרקע ויקום קיבוץ חדש". יצחק הצטרף בגיל צעיר ל"הגנה" וגילה בה פעילות רבה. כשפרצו מאורעות תרצ"ו התגייס לתפקידי שמירה בסביבות ירושלים, היה מאנשי "הנודדת" בפיקודו של יצחק שדה וברבות הימים הצטרף לפלוגות הלילה של וינגייט והיה ממפקדי הפו"ש. הוא נשלח בתפקידים שונים למקומות מסוכנים שדרשו אחריות - בגבעת עדה, בסביבות רמת השופט, ליד גדר הצפון - ובכל מקום מילא שליחותו

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

באמונה. אחד מחבריו מספר: "בימי המאורעות כתב מן ה'גדר': "רוצה אני בסכנה, רוצה אני להקריב את עצמי... על אף השקט החיצוני שלו היתה בקירבו נפש סוערת. לא היה בעל אידיאולוגיה מגובשת אך תמיד תבע מעשים נועזים, מקדמים ולא הנמכת קומה. במעשה ביקש לתת את עצמו". יצחק השתתף גם בארגון ההעפה וליווה אניות מעפילים. כשפרצה מלחמת העולם השנייה נשלח בשליחות מיוחדת לאירופה. משם כתב על עצמו: "אני מחפש משהו ואינני יודע מהו". בראשית מאי 1941, כשאורגנה בישוב העברי קבוצת הכ"ג כדי לפוצץ את בתי הזיקוק בטריפולי שבלבנון היה יצחק אחד מחבריה ונתמנה לסגנו של מפקד הפעולה. בכ"א באייר תש"א (18.5.1941) יצאה הקבוצה לדרכה בסירת המוטור "ארי היס". בצהרי אותו יום התקבל ממנה השדר האחרון. מסיבות לא ידועות לא יצאה הפעולה אל הפועל וכן לא נודע עד היום מה עלה בגורלם של כ"ג הבחורים. בן עשרים וחמש היה יצחק במותו. הניח הורים ואחות.

שמו של יצחק הונצח בספר "מגן בסתר".

כג יורדי הסירה
פנחירי הגנה
חלוצי עליה ב'
והיפאות העברית הלוחמת
ראשוני פלמח
אשר יצאו בשליחות העם
להנות באויב הנאצי
על חוף טריפולי שבלבנון
ביום כ"א באייר תש"א
הפליגו לדונם האחרונה
פננה לא שבו עוד.

זכנס הארצי החמישי • ירושלים, כ"א אייר תשי"ז (22.5.57)

את ודאי חושבת כי שכחתי אותך, כי מזמן לא כתבתי לך גם מלה אחת. אבל, הלא את מכירה אותי ויודעת שאני "צברה", יש ואני נסחף, בזרם של תקופה מסוימת ואז אני שוכח את כל העולם. אבל אין זו שכחה ממש. אינני חושב, שאי כתיבת מכתב נחשבת לשכחה. אלא פשוט אי אפשר למצוא את הזמן המתאים ואת המקום המתאים לכתיבת מכתב. ומכיון שאינני רוצה שתם לצאת ידי חובה וסתם לכתוב, הרי תמיד אני דוחה את הענין לזמן מתאים יותר.

וכאן התרחשו כבר כמה מאורעות שכל כך רציתי לספר לך עליהם, לספר יותר מאשר לכתוב. כי לקרוא הרי קראת בעיתונים: פה נפצע אחד ושם נהרג אחד וכל זה כל כך דל לעומת מה שחייתי!

למשל, לפני כחודש הייתי מושל על הר. עד היום קוראים להר הזה במפקדה שלנו "ההר של יצחק" או "מוסא דאג". זהו הר שגובהו כ-850 מטר. מכוסה כולו חורשות של אלונים פראים. מפני מצבו האינטרטיבי שימש נקודת מפתח ומקום שמירה במשך שבועיים ימים. כאן, לרגלי ההר, נהרג לפני כחדשיים, אבטיחי, כי ההר זקוף ומלא חורשות וקל לארוב משם. ובכן יום יום עם בוקר הייתי עולה עם המחלקה שלי בסדר קבוע אל פסגת ההר, וערב ערב הייתי יורד משם. גירשתי את כל הערבים מהסביבה. לא נתתי לרועים לרעות את הצאן. הודעתי לערבים בסביבה, שמי שיבוא לטייל סתם להר "יקבל את מנתו" ועשיתי שם כבתוך שלי.

אילו הייתי סופר הרי הייתי מחבר אפוס שלם על כל המקרים שקרו על ההר. מזלי שלי רע הוא, כידוע לך. כשהתגייסתי לכאן חשבתי שבכל לילה תהיה התקפה והנה נוצר מצב "טיפשי". בכל הארץ "שמח", ופה הוא המקום השקט ביותר. מעניין לדעת מה מדברים שם אצלכם על ה'גדר' שלנו ודאי צוחקים לנו. מה-?

כפר ויתקין 26.12.38

- - - אתמול היה תמרון ולי מסרו תפקיד, להגיע למקום מסוים בכל מחיר. מובן, שבדרך חכתה המחלקה השניה להתקדמות של המחלקה שלי והם תפסו מקלט הרבה יותר טוב משלנו, על הגבעה. היינו למטה ואני השארתי את שתי כיתותי בדרך כדי "לעכב את האויב" עם מספר קטן של אנשים "פרצתי דרך" תחת אש של מכונה מדומה, רובים ופצצות והגעתי למקום. אילו היה זה למעשה - לא הייתי מגיע, היינו נופלים כמו זבובים. כאשר נתקיים ניתוח התרגיל פנה אלי המדריך ואמר: "אינני מאמין, שתעיז להתקדם בצורה כזו תחת אש אמיתית של מקלע". אולי באמת לא הייתי מעיז לשלוח את אנשי לאש, אבל אני עצמי הייתי בודאי פורץ ככה, גם תחת כדורים שורקים! -

הזמנים הולכים ומשתנים - - התל אביבים שמחים, עוד מעט יוכלו לשבת בבתי הקפה שלהם. הקיבוצניקים שמחים - הם יוכלו לעבוד במשקיהם. כמעט כל אחד יש לו קן משלו, פינהחמה. רק "המדורה" שלי הולכת ודועכת כי זה טבעי לגבי כל מדורה, ואינני יודע באיזה זרדים יבשים אבעיר לי מדורה חדשה.

עוד מעט ישכחו את הלילות בהם שמעו הרבה אנשים רשורשים חשודים וצפצופים בפרדסים והטלפון בקלמניה צלצל וצלצל: "יצחק, בוא לרמת הכובש, יש איתות חזק. בוא למשק האוצר, יש תנועה חשודה" הקולות רעדו בטלפון, ויצחק היה לוקח את אנשיו המאומנים רק למחצה ויוצא אל הלילה השחור. גם אנשיו רעדו במקצת ורק הוא, הטיפש, ראה בכל מקום מדורות, הלב היה מלא וגדוש. היה זה תוכן של חיים, היתה זו "מדורה".

יעקב איננו זז מנגד עיני. אינני יכול להבין מדוע. הלא סוף כזה כל כך אפשרי בתנאים של עכשיו ולגבי אנשים כיעקב, הלא הוא התרוצץ ונדחף לכל מקום ששם היתה או יכלה להיות אש. הוא שיחק עם הסכנה. עשרות פעמים נמלט ורק פעם אחת נתפס ואני עומד ומתפלא. הוא מצא את סופו בצורה כל כך יפה, בצורה כל כך מתאימה לו. הוא כאילו סיים את פרשת חייו בצלילי רעם של סימפוניה נגמרת. הוא שפך את דמו על אדמה נכבשת חדשה. אדמת-בתולה פראית. ביום טרטרו אירונים שלנו ובלילה שרקו כדורי הכנפיות. והוא נפל בלילה הראשון. הלא זה נושא לשיר גיבורים. כמו שהיה מאז ומעולם אצל כל העמים. ובכל זאת אי אפשר לשכוח. כנטל כבד הוא רובץ על הלב.למה הלך-?

אני ודאי לא אזכה לסוף כזה. מותי ודאי יהיה טיפשי, אני כמעט בטוח. תאונת דרכים או דבר דומה לזה... נכון אמרת בלילה ההוא: אני מקנא בו!

פלמ"ח - העלמות החוליה - הכ"ג

אובדן 23 הלוחמים הארצישראליים היווה מכה קשה ליישוב בארץ ול'הגנה'. בשעות הבוקר של ה-18 במאי 1941 יצאו 24 הלוחמים מנמל חברת החשמל שבמפרץ חיפה בספינה "ארי הים" (SEA LION) "כשעל סיפונה שלוש סירות פלישה קלות. הם נשאו עימם משדר אלחוטי - והוראה להימנע ככל האפשר מלהשתמש בו, כדי שלא יתגלו בידי האויב. גם את כל התעודות המזהות השאירו מאחור, למקרה שיתגלו. לאחר יציאתם יצרו פעמיים קשר עם בסיס היציאה. מאז הקשר האחרון, בצהריי אותו יום, אבדו עקבותיהם. לאחר שנודע דבר היעלמות הספינה על כל ציוותה, עשתה הסוכנות היהודית מאמצים ניכרים לגלות את גורל האנשים. לאחר שהבריטים כבשו את סוריה נשלח יוסף פיין וטוביה ארזי (שעמדו בראש רשת המודיעין בסוריה לפני הכיבוש) לנהל חקירה מדוקדקת אודות הפעולה. מסקנתם הייתה שהכוח התגלה כאשר התקרב לחוף על מנת לוודא את מקומם, בגלל טעות בניווט. לחוקרים הסתברה עובדה שלא נלקחה בחשבון כאשר נשלחו האנשים למיבצע: בערב היציאה הפציצו הבריטים את טריפולי ובכך גרמו להגברת הערנות והשמירה בעיר ובסביבתה. מאז אותה חקירה ועוד שנים רבות אחריה הועלו השערות רבות לגבי גורלם של האנשים. כל התשובות שניתנו לא פתרו את תעלומת היעלמותם המוחלטת של כל המשתתפים במיבצע מבלי להשאיר עקבות (מלבד פריטי לבוש בודדים). אובדן 23 הלוחמים הארצישראליים היווה מכה קשה ליישוב בארץ ול'הגנה'. לאחר מעשה, הובעו הרהורי חרטה על ההסכמה לשלוח את הלוחמים למיבצע הרפתקני, שייתכן כי לא הוכן כראוי. מבחינת 'השיתוף' היה זה כישלון מוחלט לשני הצדדים: המשימה לא בוצעה והאנשים לא שבו. 'השיתוף' נמשך חרף הכישלון, בגלל האינטרס החזק שהיה לשני הצדדים בהמשכו.

פלמ"ח - גיבוש תוכנית המבצע וההכנות לקראתו - הכ"ג

הסוכנות היהודית התבקשה להעמיד כוח למשימת החבלה, והתפקיד נמסר ל'הגנה'. עשרים ושלושה המתנדבים נבחרו מבין בוגרי הקורס, שהסתיים שבועות אחדים קודם לכן. בפברואר-מרס 1941 התקיים בשטח 'מגרשי התערוכה' בצפון תל-אביב קורס הכנה לפעילות חבלנית ומודיעינית. אהרון ליזבסקי (לשם) היה המפקד מטעם ה'הגנה', 'וקפטן ג'. האמונד - המפקח מטעם רשויות הצבא הבריטי. בקורס השתתפו כמה עשרות מתנדבים, שמרביתם לקחו חלק בעבר בקורסים הימיים של ה'הגנה' ורכשו ביחידותיה ניסיון מיבצעי, ימי או יבשתי. הבריטים הדריכו במקצועות החבלה והקשר. בחודש אפריל 1941 התגבשה במיפקדה הבריטית תוכנית לכבוש את סוריה ולבנון מידי שלטון ווישי. התוכנית כללה גם פעולות חבלה שלפני הכיבוש, כגון הפצצה על מטוסים גרמנים שחנו בשדות תעופה בסוריה, וחבלה בבתי הזיקוק בטריפולי, שעמדו לספק למטוסים דלק. הסוכנות היהודית התבקשה להעמיד כוח למשימת החבלה, והתפקיד נמסר ל'הגנה'. עשרים ושלושה המתנדבים נבחרו מבין בוגרי הקורס, שהסתיים שבועות אחדים קודם לכן. צבי ספקטור נתמנה למפקד המיבצע, ועם עשרים ושניים פיקודיו נמנו לוחמים בעלי ניסיון מיבצעי קודם ב"נודדת" "ספקטור עצמו וסגנו יצחק הקר), בפו"ש, ב"פלוגות הלילה" ובפו"ם, וגם בהעפלה (כתריאל יפה, עמירם שוחט ואחרים). אל הלוחמים

פלמ"ח - מבצע החבלה בטריפולי (כ"ג +1 יורדי הסירה)

הייתה זו הפעולה המיבצעית הראשונה מבין הפעולות שבוצעו במסגרת 'השיתוף' בין היישוב היהודי בארץ לבין הבריטים במלחמת העולם השנייה . פרשת יציאתם של 23 לוחמים יהודים וקצין בריטי למשימת חבלה בבתי הזיקוק בטריפולי שבסוריה, ב- 18 במאי 1941, קשורה להקמת הפלמ"ח בקשר הדוק: הייתה זו הפעולה המיבצעית הראשונה מבין הפעולות שבוצעו במסגרת 'השיתוף' בין היישוב היהודי בארץ לבין הבריטים במלחמת העולם השנייה. באותה מסגרת, ובמרחק זמן קצר ביותר, שותפו חוליות של לוחמי הפלמ"ח בכוח החלוץ של הצבא הבריטי שפלש לסוריה וללבנון. 'השיתוף' נוצר כתוצאה מהתקרבות חזית המלחמה לארץ-ישראל. תחת איום הכיבוש הגרמני ניאותו הבריטים להיענות לתביעתה של הנהגת היישוב בארץ - לאפשר השתתפות מיבצעית של מתנדבים במלחמה. אנשי מודיעין ב'שלוחה הארצישראלית של "המחלקה לתפקידים מיוחדים במפקדת הכוחות הבריטיים במזרח התיכון (E.O.S). "היו מעונינים להפעיל מתנדבים אלה במשימות מודיעין וחבלה.

פלמ"ח - חשיבות המבצע - הכ"ג

פרשת שליחות הכ"ג הייתה למיתוס של גבורה והקרבה . חשיבותו העיקרית של המיבצע - תרומתו למורשת הקרב של הכוח הצבאי העצמאי של היישוב בארץ. פרשת שליחות הכ"ג הייתה למיתוס של גבורה והקרבה. בתנאי מלחמת העולם השנייה, בה הצטייר היהודי כנרדף ומושמד, הייתה היחלצות זו של יחידת לוחמים יהודים ארצישראליים למבצע צבאי נגד הנאצים, למופת חשוב ונחוץ, והפלמ"ח, שפקודת הקמתו ניתנה שלושה ימים לפני מועד המיבצע, אימץ אותו כמקור השראה לרוח הלחימה שלו.

פלמ"ח - תוכנית המבצע - הכ"ג

תוכנית המיבצע תוכנית המיבצע הסתמכה על ידיעות מודיעיניות שהעביר יוסף קוסטיקה , מה'מסתערבים' של ה'הגנה' באזור המיועד. על פי התוכנית היה על הכוח להתקרב בספינה לבתי הזיקוק. מפקד הכוח, המלווה הבריטי והמכונאי, היו אמורים להישאר בספינה, כששאר אנשי הכוח יגיעו בשלוש סירות אל החוף, וכל חולייה תבצע את חלקה במשימה: (1) חוליית האבטחה תישאר ליד הסירות. (2) חוליית הרתק תתפרש לאורך מסילת הברזל המובילה לבתי הזיקוק. (3) החולייה הפורצת תחדור למיתקנים ותניח את מטעני החבלה. ההודעה על הפעולה הגיעה לסוכנות היהודית בשלב מאוחר, זמן קצר לפני מועד הביצוע. משיקולים שונים, בעיקר מפני חשיבות 'השיתוף', נמנעה הסוכנות היהודית מלסרב לפנייה הבריטית או לבקש דחייה, וכתוצאה מכך לא נותר ללוחמים די זמן להכנה. כמו כן דחו הבריטים הצעה של ה'הגנה', להתקרב לבתי הזיקוק בעת ובעונה אחת מן היבשה ומן הים (הצעה, שקבלתה הייתה עשויה לשנות את תוצאות המבצע).

צורף המייג'ור סר אנטוני פלמר, כמשקיף מטעם הגורם היוזם.

בעלטה

מאת
שלמה
נקדימון

זה בקליצי מכונית ירייה. עטיפה של גזרת הצ' לה. ועליה האותיות העבריות "הים" (חלקו ה' שני של שם הספינה). נעל הצאית חומה של רגל שמאל עם אבוס, אשר כעבור זמן נתברר כי הייתה נעלה על צבי ספקטור. מפקד הכ"ד, אשר היה היחיד בתבורה שנעל נעלים מסוג זה, ועוד.

כוחות וישי שלבנון ובסוריה, שנשלחה בידי הבריטים עם כיבושן. המפקדה הבריטית עמדה להחזיר את מפקד צבאות וישי באיזור, גנרל דנק, וקצינים אחרים לצרפת הווישאית. במסגרת חילופי שבויים, ראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, משה שרתוק (שרת), מנה למודיעין הבריטי וביקש לעכב את החזרתו. גנרל לצרפת, כדי לחקרו על פרשת הסירה ולהציל מפניו את פיתוח התעלומה. מפקד ה' צבא הבריטי, שישב בירושלים, הותנה זאת בקבלת הוראה מוסמכת מהמפקדה הבריטית ה' עליונה שבקהיר. מיכתב הסמכה כזה אכן הגיע, אך לא סיפק את המפקד בירושלים, ובנתיים החזרו דנק לצרפת.

כוחות וישי שלבנון ובסוריה, שנשלחה בידי הבריטים עם כיבושן. המפקדה הבריטית עמדה להחזיר את מפקד צבאות וישי באיזור, גנרל דנק, וקצינים אחרים לצרפת הווישאית. במסגרת חילופי שבויים, ראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, משה שרתוק (שרת), מנה למודיעין הבריטי וביקש לעכב את החזרתו. גנרל לצרפת, כדי לחקרו על פרשת הסירה ולהציל מפניו את פיתוח התעלומה. מפקד ה' צבא הבריטי, שישב בירושלים, הותנה זאת בקבלת הוראה מוסמכת מהמפקדה הבריטית ה' עליונה שבקהיר. מיכתב הסמכה כזה אכן הגיע, אך לא סיפק את המפקד בירושלים, ובנתיים החזרו דנק לצרפת.

החמישית. בן-אלקנה ביקשו לסייע בהבאת פרשה זו לסיפוח הגאות, אביגור כתב לבן-אלקנה, כי מסר את תוכן שיחתו לסגן ראש-הממשלה ושר החוץ יגאל אלון. לדברי אביגור, איש המוס"ס, כרי שי להפנות אל בן-אלקנה. איש המוס"ס, כרי שי הלה, ישמע ממך את אשר העלית ואת אשר אתה מציע לעשות".

כשיצאו פיון וידידי הערבי מלישכת מפקד בית-החולים, עזר בעדם בבלר ערבי ממיסטרט טריפולי, הלה הכיר את חברו הערבי של פיון ייעץ לו עצת-ידיד לחלול מחקירה בפרשה, שיל' טוגת וישי רוצים לשמור על הפרשה בסוד, ולכן עילר ידידי הערבי של פיון להסתכן ב' צרות.

כשיצאו פיון וידידי הערבי מלישכת מפקד בית-החולים, עזר בעדם בבלר ערבי ממיסטרט טריפולי, הלה הכיר את חברו הערבי של פיון ייעץ לו עצת-ידיד לחלול מחקירה בפרשה, שיל' טוגת וישי רוצים לשמור על הפרשה בסוד, ולכן עילר ידידי הערבי של פיון להסתכן ב' צרות.

כשיצאו פיון וידידי הערבי מלישכת מפקד בית-החולים, עזר בעדם בבלר ערבי ממיסטרט טריפולי, הלה הכיר את חברו הערבי של פיון ייעץ לו עצת-ידיד לחלול מחקירה בפרשה, שיל' טוגת וישי רוצים לשמור על הפרשה בסוד, ולכן עילר ידידי הערבי של פיון להסתכן ב' צרות.

כשיצאו פיון וידידי הערבי מלישכת מפקד בית-החולים, עזר בעדם בבלר ערבי ממיסטרט טריפולי, הלה הכיר את חברו הערבי של פיון ייעץ לו עצת-ידיד לחלול מחקירה בפרשה, שיל' טוגת וישי רוצים לשמור על הפרשה בסוד, ולכן עילר ידידי הערבי של פיון להסתכן ב' צרות.

אותיות עבריות

בחינת מימצאו של פיון הוכיחה לשלמה בן-אלקנה בצורה מוחלטת. שרירי הגופות ש' החוף, הם של ארבעה מבין הכ"ג. הוא גם סומך ידיו על דברי היועץ המשפטי דה'סטה, שעשורים הנותרים הועברו מטריפולי לכיוון חלב. בן-אלקנה מעלה את ההשערה, שעשורים הנותרים הוצאו להורג ללא מיספט. סמוך ל' תפישתם, לא ייתכן, אמר בן-אלקנה, שהם הועברו לצרפת כפי שטרען דה'סטה. בשל נתאי המילחמה של הימים ההם.

בחינת מימצאו של פיון הוכיחה לשלמה בן-אלקנה בצורה מוחלטת. שרירי הגופות ש' החוף, הם של ארבעה מבין הכ"ג. הוא גם סומך ידיו על דברי היועץ המשפטי דה'סטה, שעשורים הנותרים הועברו מטריפולי לכיוון חלב. בן-אלקנה מעלה את ההשערה, שעשורים הנותרים הוצאו להורג ללא מיספט. סמוך ל' תפישתם, לא ייתכן, אמר בן-אלקנה, שהם הועברו לצרפת כפי שטרען דה'סטה. בשל נתאי המילחמה של הימים ההם.

בחינת מימצאו של פיון הוכיחה לשלמה בן-אלקנה בצורה מוחלטת. שרירי הגופות ש' החוף, הם של ארבעה מבין הכ"ג. הוא גם סומך ידיו על דברי היועץ המשפטי דה'סטה, שעשורים הנותרים הועברו מטריפולי לכיוון חלב. בן-אלקנה מעלה את ההשערה, שעשורים הנותרים הוצאו להורג ללא מיספט. סמוך ל' תפישתם, לא ייתכן, אמר בן-אלקנה, שהם הועברו לצרפת כפי שטרען דה'סטה. בשל נתאי המילחמה של הימים ההם.

בחינת מימצאו של פיון הוכיחה לשלמה בן-אלקנה בצורה מוחלטת. שרירי הגופות ש' החוף, הם של ארבעה מבין הכ"ג. הוא גם סומך ידיו על דברי היועץ המשפטי דה'סטה, שעשורים הנותרים הועברו מטריפולי לכיוון חלב. בן-אלקנה מעלה את ההשערה, שעשורים הנותרים הוצאו להורג ללא מיספט. סמוך ל' תפישתם, לא ייתכן, אמר בן-אלקנה, שהם הועברו לצרפת כפי שטרען דה'סטה. בשל נתאי המילחמה של הימים ההם.

יוסף פיון — אשר חזר לארץ כדי לדווח על מימצאיו — הטיח בניתיים על הערבי, איש-הקשר שלו, להמשיך להחקות על עקב בות הכ"ד. כחשור פיון לטריפולי נסתייע גם בשניים מיחידת המסתערים של ה"הגנה". שפעלה בלבנון. שניים אלה, יוסף קוסטיקה ושלמה סאלח, שהובאו בשעתו אל המידע על בחריה-קויק שהיו יעד פעולת הכ"ד, גילו כי טריפולי מקומית בהם נטמנו שמינה גופות, שארבע מהן היו כנראה אותן הגופות עליהן מסר הרמטק האנגלי ל'פיון.

יוסף פיון — אשר חזר לארץ כדי לדווח על מימצאיו — הטיח בניתיים על הערבי, איש-הקשר שלו, להמשיך להחקות על עקב בות הכ"ד. כחשור פיון לטריפולי נסתייע גם בשניים מיחידת המסתערים של ה"הגנה". שפעלה בלבנון. שניים אלה, יוסף קוסטיקה ושלמה סאלח, שהובאו בשעתו אל המידע על בחריה-קויק שהיו יעד פעולת הכ"ד, גילו כי טריפולי מקומית בהם נטמנו שמינה גופות, שארבע מהן היו כנראה אותן הגופות עליהן מסר הרמטק האנגלי ל'פיון.

יוסף פיון — אשר חזר לארץ כדי לדווח על מימצאיו — הטיח בניתיים על הערבי, איש-הקשר שלו, להמשיך להחקות על עקב בות הכ"ד. כחשור פיון לטריפולי נסתייע גם בשניים מיחידת המסתערים של ה"הגנה". שפעלה בלבנון. שניים אלה, יוסף קוסטיקה ושלמה סאלח, שהובאו בשעתו אל המידע על בחריה-קויק שהיו יעד פעולת הכ"ד, גילו כי טריפולי מקומית בהם נטמנו שמינה גופות, שארבע מהן היו כנראה אותן הגופות עליהן מסר הרמטק האנגלי ל'פיון.

יוסף פיון — אשר חזר לארץ כדי לדווח על מימצאיו — הטיח בניתיים על הערבי, איש-הקשר שלו, להמשיך להחקות על עקב בות הכ"ד. כחשור פיון לטריפולי נסתייע גם בשניים מיחידת המסתערים של ה"הגנה". שפעלה בלבנון. שניים אלה, יוסף קוסטיקה ושלמה סאלח, שהובאו בשעתו אל המידע על בחריה-קויק שהיו יעד פעולת הכ"ד, גילו כי טריפולי מקומית בהם נטמנו שמינה גופות, שארבע מהן היו כנראה אותן הגופות עליהן מסר הרמטק האנגלי ל'פיון.

"החיים הועברו לחאלב"

על-ימך מימצאיה אלה הגיע פיון למסקנה, כי עליו להמשיך בחקירה ובחיפושים. וכי לא מן הנמנע שעשרים האחרים מציינים בחיים, איי שם שבבי האי"ם.

בחינת מימצאו של פיון הוכיחה לשלמה בן-אלקנה בצורה מוחלטת. שרירי הגופות ש' החוף, הם של ארבעה מבין הכ"ג. הוא גם סומך ידיו על דברי היועץ המשפטי דה'סטה, שעשורים הנותרים הועברו מטריפולי לכיוון חלב. בן-אלקנה מעלה את ההשערה, שעשורים הנותרים הוצאו להורג ללא מיספט. סמוך ל' תפישתם, לא ייתכן, אמר בן-אלקנה, שהם הועברו לצרפת כפי שטרען דה'סטה. בשל נתאי המילחמה של הימים ההם.

בחינת מימצאו של פיון הוכיחה לשלמה בן-אלקנה בצורה מוחלטת. שרירי הגופות ש' החוף, הם של ארבעה מבין הכ"ג. הוא גם סומך ידיו על דברי היועץ המשפטי דה'סטה, שעשורים הנותרים הועברו מטריפולי לכיוון חלב. בן-אלקנה מעלה את ההשערה, שעשורים הנותרים הוצאו להורג ללא מיספט. סמוך ל' תפישתם, לא ייתכן, אמר בן-אלקנה, שהם הועברו לצרפת כפי שטרען דה'סטה. בשל נתאי המילחמה של הימים ההם.

בחינת מימצאו של פיון הוכיחה לשלמה בן-אלקנה בצורה מוחלטת. שרירי הגופות ש' החוף, הם של ארבעה מבין הכ"ג. הוא גם סומך ידיו על דברי היועץ המשפטי דה'סטה, שעשורים הנותרים הועברו מטריפולי לכיוון חלב. בן-אלקנה מעלה את ההשערה, שעשורים הנותרים הוצאו להורג ללא מיספט. סמוך ל' תפישתם, לא ייתכן, אמר בן-אלקנה, שהם הועברו לצרפת כפי שטרען דה'סטה. בשל נתאי המילחמה של הימים ההם.

בחינת מימצאו של פיון הוכיחה לשלמה בן-אלקנה בצורה מוחלטת. שרירי הגופות ש' החוף, הם של ארבעה מבין הכ"ג. הוא גם סומך ידיו על דברי היועץ המשפטי דה'סטה, שעשורים הנותרים הועברו מטריפולי לכיוון חלב. בן-אלקנה מעלה את ההשערה, שעשורים הנותרים הוצאו להורג ללא מיספט. סמוך ל' תפישתם, לא ייתכן, אמר בן-אלקנה, שהם הועברו לצרפת כפי שטרען דה'סטה. בשל נתאי המילחמה של הימים ההם.

בחינת מימצאו של פיון הוכיחה לשלמה בן-אלקנה בצורה מוחלטת. שרירי הגופות ש' החוף, הם של ארבעה מבין הכ"ג. הוא גם סומך ידיו על דברי היועץ המשפטי דה'סטה, שעשורים הנותרים הועברו מטריפולי לכיוון חלב. בן-אלקנה מעלה את ההשערה, שעשורים הנותרים הוצאו להורג ללא מיספט. סמוך ל' תפישתם, לא ייתכן, אמר בן-אלקנה, שהם הועברו לצרפת כפי שטרען דה'סטה. בשל נתאי המילחמה של הימים ההם.

בחינת מימצאו של פיון הוכיחה לשלמה בן-אלקנה בצורה מוחלטת. שרירי הגופות ש' החוף, הם של ארבעה מבין הכ"ג. הוא גם סומך ידיו על דברי היועץ המשפטי דה'סטה, שעשורים הנותרים הועברו מטריפולי לכיוון חלב. בן-אלקנה מעלה את ההשערה, שעשורים הנותרים הוצאו להורג ללא מיספט. סמוך ל' תפישתם, לא ייתכן, אמר בן-אלקנה, שהם הועברו לצרפת כפי שטרען דה'סטה. בשל נתאי המילחמה של הימים ההם.

בחינת מימצאו של פיון הוכיחה לשלמה בן-אלקנה בצורה מוחלטת. שרירי הגופות ש' החוף, הם של ארבעה מבין הכ"ג. הוא גם סומך ידיו על דברי היועץ המשפטי דה'סטה, שעשורים הנותרים הועברו מטריפולי לכיוון חלב. בן-אלקנה מעלה את ההשערה, שעשורים הנותרים הוצאו להורג ללא מיספט. סמוך ל' תפישתם, לא ייתכן, אמר בן-אלקנה, שהם הועברו לצרפת כפי שטרען דה'סטה. בשל נתאי המילחמה של הימים ההם.

חוב של כבוד

ביוני 1974 נפגש בן-אלקנה עם יפתח ספקט, בנו של מפקד הכ"ד, צבי. הוא הגיש בפניו את החומר המצוי בידיו ואת המסקנות אליהן הגיע והציע לבן לפעול למען זכר אביו, ואת על-ידי פניה אל המוסדות המוסמכים להכריז עליהם כהתאם למימצאים, כמי שבגסלו בקרב או הוצאו להורג. בנו של מפקד, ארי' הים, היה מוכן לתחילה לפעול, אך לאחר מכן נמנע — מספר בן-אלקנה — לאחר שאמה, שושנה, התנגדה לכך. בנקודה זו מסרב גם ענדנו אשכנזי, ההתחייב את הדיבור, כי נושא זה ענדנו בכתיבתו נעזר פעור אצל המיסעות, ואי' רוצה להסיף על מבלם. הוא נוכח בכך, כאיך מנה לבני משפחתו של נעדרים אחרים, אך לא הגי' ליה להגישם לפעולה.

ביוני 1974 נפגש בן-אלקנה עם יפתח ספקט, בנו של מפקד הכ"ד, צבי. הוא הגיש בפניו את החומר המצוי בידיו ואת המסקנות אליהן הגיע והציע לבן לפעול למען זכר אביו, ואת על-ידי פניה אל המוסדות המוסמכים להכריז עליהם כהתאם למימצאים, כמי שבגסלו בקרב או הוצאו להורג. בנו של מפקד, ארי' הים, היה מוכן לתחילה לפעול, אך לאחר מכן נמנע — מספר בן-אלקנה — לאחר שאמה, שושנה, התנגדה לכך. בנקודה זו מסרב גם ענדנו אשכנזי, ההתחייב את הדיבור, כי נושא זה ענדנו בכתיבתו נעזר פעור אצל המיסעות, ואי' רוצה להסיף על מבלם. הוא נוכח בכך, כאיך מנה לבני משפחתו של נעדרים אחרים, אך לא הגי' ליה להגישם לפעולה.

המחבר של שלמה בן-אלקנה מתגורר בירושלים. תוכן האמירות הציגו המרכזי 0601 525 8904. 0275 ובכ"ז מן כל הפנים: 0, מינוי פסח", בעריכת זכבל, בהוצאת המפגים של הסוכנות היהודית, ירושלים, תש"ל; הודות מאת, "היילוסט" ומחברת במדינת הציגיה 1916-1919". הוצאת הקיבוץ הארצי השומר הצעיר מרחביה, 1963; הוד הכהן, עת ל'פסח", הוצאת עק עזרי, ת"א-יב"ב, 1974.

הכ"ג: רם לא נעלמה

כך סבור שלמה בן-אלקנה, הטוען כי על-פי הממצאים שהצטברו בידו הגיעו אנשי „ארי היס“ ליעדם בחוף טריפולי ושם הותקפו על-ידי מישמרות וישי. ארבעה מהם נפלו והשארו נלכדו, הועברו לחאלב ושם הוצאו להורג; בן-אלקנה טוען כי זוהי חובתו האישית-מוסרית של יגאל אלון, ליזום פנייה רשמית אל ממשלת-צרפת ולבקשה לחשוף את התיקים הנוגעים בדבר כדי להביא את התעלומה לפיתרון נאות

הם לא הורגו... הם נעלמו בעלטה. סיכס האפרסה דוד הכהן. שהיה כבוד השליחות. האומנם לא נודע איך נפלו? האינם נעלמו בעלטה?

מסתבר, כי הסוכנות היהודית — שהיתה ב"ימים ההם „ממשלת היהודים בדרך“, הקרה ב"פרשה. טוביה ארויז הכנות, איש המתחמה ה"מדינית של הסוכנות-היהודית, אשר פעל בסוד ריה ובלבנון לפני ואחרי כניסתן על-ידי הכורחות הבריטיים יצרפת החופשית, הכניאו. ל"ראשית יוני 1941. מידע ראשון על הכ"ג. מידע זה מקורו בעיתונות הצרפתית בלבנון. בה דווח על פליטת גופות בחופה של טריפולי, סמוך ל-20 במאי 1941.

מקורות השי" (שירות-הידועות של ההג"נה) דיווחו בסוף יוני על הפיכת 20 בחורים יהודים וקצין אנגלי על-ידי כוחות ימיים אי-יטלקים בחוף לבנון. מידע זה של השי" מבוסס על שני מקורות שונים בימי קצרים זה לזה. המקור הראשון, שהיה בעל קשרים בחוגי ה"ביטחון של יצרפת הוויזשית בלבנון, דיווח, כי זמן-מה לפני כניסתו של כוריה ויבנון נח"ש שה סירה ובה כ-20 בחורים יהודים ואנגלי אחד. אלה נלקחו על-ידי איטלקים, שהשתתפו ב"פיסת הסירה, למקום בלתי-ידוע.

המקור השני כסתם על ההאזנה לראדיו הגרמני, אשר שידר מידע מילהמתי במיסגרת הלוחמה-הפסיכולוגית של „האבורה" (המדיני עין הצבאי) הגרמני-הנאצי, איש ההגנה, אשר ישב בקיבוץ גיור ועסק בהאזנה לשידורים הגרמניים הללו, דיווח, כי בראשית יוני קלט שידור של הראדיו הגרמני. לפיו „המססה סירה ובה כ-20 יהודים וקצין אנגלי אחד על-ידי צו"לל אטליקית.

ידיעה זו שפשו גם בני מיספחה אחד ה"בחורים שיצאו עם ספינת „ארי היס“.

„אריה ג" רקום

במסגרת מאמצי של החקלאה-המדינית של הסוכנות-היהודית לגלות מה עלה בגוריה של הכ"ג, שיגרו לסיריה, לאחר כבישה, חוקרים ויחידים, הממאיים הברורים ביותר והמשלי"מים ומאמנים את המידע הנ"ל. הובאו על-ידי איש „ההגנה" הוותיק, יוסף פיין (אבי הפסקן לשעבר של חיל הגופות, מוסי תוד) מקיבוץ דגניה, הוא נכחה למשימה מיוחדת זו עקב כישוריו, אמנותו, ניסונו המדיעני השעי, הכרותו היסודית את ההווה הערבי ועורבותו עם אנשי מיטל-בריטים יצרפתים.

פיין — שכתב דיווחים מפורטים על תקיורו תיו — נסעתי על-ידי ידורים ערבים בלבנון, כשאו לטריפולי כבר נפוץ בה סיפורי-כבישה על, על-גופות שנחפזו לחוף. פיין ורעיני הגיעו לבית חולים צבאי צרפתי ושהוהו עם רופא-פתולוג, אשר בדק את חיל הגופות שנפלטו לחוף טריפולי.

הרופא אישר, שהוא בדק בחף ארבע גור פוח, ששלוש מהן נמצאו יחד והרביעית סמוכה להן. על על האחרונה מצא הרופא זוג כנסי"י חאקי ארוכים, שחלפה העליון של הגופה ע"י רוס. זוהו נקוב בשמונה קליטו מכונת יריה, הגולגולת מרוסקת, מקרב שלוש הגופות ה"אחרות היתה אחת מרוסקת, הסרת רגל ויד. השניה הסרה את חלקה התחתון, רגליו בות"דמות של התמוצות. בעוד החלק העליון, שגילת דמות של אדם בחיר ורזה בעל פנים שגולת נשמר. גם הגופה השלישית הסרה את החלק התחתון. בקרבת הגוף נמצאו פריטים השייכים לסירה ולאנשים, שישו גופות. סיפר הסאחור לונג לפיין, ומסמני בחיליה, בקרבת המקום בו נמצאו הרביעית וקבוצה בבית קברות בטריפולי.

עתה נפח יוסף פיין למישר המישמרה ה"צבאית בטרפולי. אליה הועברו המימצאים ש"נמצאו ליד הגופות, הקצין הממונה הראה לפיין ויזרבו הערבי פריטים שהגיעו ללא ספק על ידוהו בעליהם. כמה ליסבל, הסס „אריה ג" (שם של אחד הפסילגים — אריה ג"ברד, איש חולאת) שנמצאו ריזים בח"ס אדם בחלק ח"סנימי של הגזרת המכנסים על הגופה הפגו

הם מתו מוות הירואי ארבעה מהם נפלו בקרב, עשרים הנתורים נתפסו בעודם בחיים והוצאו ל"הורג, כנראה ללא מישפט, על-ידי שלטונות וישי הצרפתיים, ששלטו בלבנון ובסוריה."

הם" — כ"ג הנועזים ועימם קצין בריטי — שיצאו לפני 35 שנה בספינת מישמר-חופים בריטית, שכונתה „ארי היס", לבצע פעולת חבלה נעוזה במתחמי-הימין של טריפולי, לבנון. יצאו, אך לא הצליחו לבצע את משימתם, כיוון שנחגלו בסרט זמן. הם לא חזרו, ועד היום רווחת גיסה רשמית, המגדירה את מותם כתעלומה. ביום שלישי, 18 במאי, מלאו 35 שנה להיעלמם. ביום זה העלה חוקר תולדות הישוב, שלמה בן-אלקנה, את ההשערה, על יסוד מימצ"איים ומידע מהימן, שארבעה מהם נפלו בקרב ועשרים הנתורים הוצאו להורג על-ידי כוחות וישי בלבנון. כוחות אלה שיחסו פעולה עם גרמניה הנאצית.

תחילה, סיפור המעשה בקצרה:

בימים ההם, במאי 1941, גייסו שירותי ה"מדיעני הבריטיים בעלי-ברית וסוכנים באזור רנו למטרות פעולות לוחמה-עזירה וחבלה, ל"קראת כיבושן של סוריה ולבנון על-ידי הכוחות הבריטים וצרפת החופשית.

מחלקה מיוחדת של המדיעני הבריטי, ל"תיכנון ביצועים ולהכשרת צוותים, הקדישה תשומת-לב מיוחדת לאימון אנשים לפעולות ב"ים, חבלה וקשה. מדריכים בריטיים וכשירו צעירים ישראליים בקורסים מיוחדים, חלקם אף נשלחו למיבצעים שונים וחזרו בשלום לאחר שביצעו את משימותיהם.

במיסגרת פעולות מחלקה זו הוחלט לבצע פעולה מסאובה נגד כוחות צרפת הוויזשית שבסוריה ובלבנון. יעדה של אחת הפעולות היה בתי היוקוק בטרפולי, המשימה הוטלה באמצ"עו פסקוד „ההגנה" על קבוצה נבחרת של אנ"שים, שחבריהם היו כעבור זמן קצר מניחי ה"יסוד לפלמ"ח.

למשימה נבחרו כ"ג צעירים, מלווים על-ידי רבי"סן בריטי, מטעם שירותי המדיעני ה"בריטיים, הוטל עליהם לתקוף את בתי היוקוק ולהחבל בהם. במהלך הדיונים המוקדמים לפני היציאה לפעולה, נתגלוו חילוקי-דעות בין מפקדי „ההגנה" לבין אנשי המדיעני הבריטי, על דרך הפעולה, האחרונים התנגדו להצעות שהעלו עמיתיהם הישראליים, אף שהיו מבט"י חוות יותר.

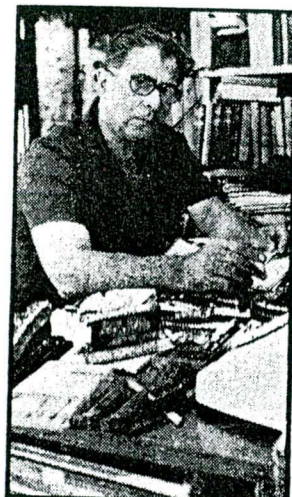
עדה של הפעולה שהוטלה על יחידה זו, לא מכבר הטיח דוד הכהן, ששימש כמקשר וכ"מאמן בין הבריטים לבין הסוכנות „ההגנה", את הבריטים דחו למעשה את כל הבריעותיו ה"מוביעיות של יצחק שדה — שהיה כעבור זמן מסך, המפל"ח" — אשר אירגן פעולה זו. לדעת הכהן, קבלת הבריעות אלה היתה אולי מבטיחה את הפעולה עצמה ואת חיי האנשים, בסופ"י של-דבר, יצאה „ארי היס" לדרך, כאשר אנשיה סחרים כנראה את הנאמים המתאימים אשר יכולים היו להבטיח את הצלחת הפעולה. הם היו, למעשה, חסרי כל ניסיון קרבי מסוג ה"פעולה שנדרשה מהם.

גופות בחוף טריפולי

לעומת הכהן, שטעונו ראו אור בספרו 33 שנה לאחר הפרשה, הן בשעתו יצחק שדה על המיבצע, סרק ולאחר צאתם לדרך טען, כי היו הבחורים היו להוסיף לצאת לקרב, כי היו מאומנים היטב, וכי בצבם היציאה לפעולה הולחחו בריטים, כי לישוב היהודי מעין-לא"א יאובו של אנשים מאומנים היטב, המוכנים ל"הקרוי עצמם למען המילחמה באי"י הנאצי ה"משותף.

כך או אחרת —

עד היום" כתב לאחר מעשה יצחק שדה, „לא נודע איך נפלו או ניספו הכ"ג...".

שלמה בן-אלקנה: פרקים עלומים בתולדות היישוב

מפסו החיל במלחמת ששת הימים: ארבעה נפלו בניורה המצרית, אחד בניורה הסורית ואחד באזור דמונה. הוא נתן את התשובות המבוקשות, שלושה מהמיטלים הובאו לקבר ישראלי, ואילו שלושה האחרים עודם קרויים בשם מצרים.

בשלהי מלחמת יום הכיפורים ואחריה חף את שר עלה בניורל עם מיטלים שנעדרו ב"אחת שתי חיותה, לצורך מיבצע זה, שהיה קשה ומאופק, הקים יחידה מיוחדת שנודעה כעת היא כ-כוח בן-אלקנה". גם סרק זה הגיע לסימו, עד היום — מספר בן-אלקנה — נעדרים ארבעה אנשי צוותי אוויר, שלא הובאו לקבר ישראלי, המצרים מסרבים למסור את ג"חוחיהם, למרות הסכם ההפרדה ולמרות הכ"חוחי של קיסנינר למפשלה ולנציג משמחות הצעירים.

בהמשך לכך, טיפל, כוח בן-אלקנה" בחשיפה של נעדריו חיל רגלים ושירותי כמלחמה ויט הכיפורים. הוא היגבר את הכוח באנשים מ"ינים, בעלי מטיבציה גבוהה, שנבחרו על-ידי: סיריים, שדא"ס, ביניהם מדריכי החברת"ההגנה"השבע, ארכיאולוגים, גיאולוגים, גיאוג"ראסים ופסיכולוגים, יחידה זו, על מומתיה ב"טופוגרפיה ובסיעונו צילומי-אווירי, הביאה ל"מציאת שרידי גופותיהם של סאות לוחמים, ה"הובאו לקבר ישראלי, בכך ניתנה התשובה ל"משמחות הדואות, שיכלו לפתוח להתרפק ל"אנן הסבנה.

עם זאת, ממשיך בן-אלקנה לכאוב את העו"גדה המסאובה שעשרה לוחמים טרם הובאו לקבר ישראל בשל הסירוב המצרי האכזרי ר"הפרה הסכם ההפרדה בנקודה זו, בנו המס"חוח אינם רואים סרק זה כנעול ותובעים במ"פרש את הבאת יקיריהם לקבר ישראל.

אם, לא נכבד את זכרם של אלה שאינם, אומר בן-אלקנה, שהוא סנ"אלוף במילואים, גם, לא נכבד את אלה החיים, צבא הנמצא במלחמה חיוב לקבור את חלליו, לכבות אותם ולהמשיך במלחמה אם אין מנוס מכך, ולנצח מעגל החיים אצלנו אינו מסתיים עם המות אלא באכ"ן הכבדה", מה שמרין את בן-אלקנה בחקר תעלומות הוא החינוך הסטורתי-יהודי שרכש כנעוריו, החינוך התנועתי שספס בהג"עת השומר-הצעיר ואמונת הלוחמים שהיתה ערך עליון בכל הכוחות הלוחמים שלפניו קמו המדינה ובעלה.

הוא הדוין בכ"ד יורדי „ארי היס", על מפשלת ישראל לעשות כל שיכולתה להביא את הירואי זה לסימו הנאות, הודיע על א"ס ריחם, ויא להשאירו כסחם תעלומה, כי סחם היה הרבה יותר הרואי מהגוריה הוותה, ול"סמות זמח אנו, שנותרנו בחיים, יתייבם להם".

שלמה בן-אלקנה, שנחרסם בשנת 1967 כמי שגילה את עצמות גיבור ניל"י אבשלום שברג מחמת דלק במבואות רשית, הוא בעל עבר ממושך של שירות בשוהינו ומודיעני"כאז שנת 1938 פעל במסגרת ההגנה, צ"ל ומשמרת ישראל, וכיום הוא עוסק במחקר על המבאק הערבי-יהודי בחקופת המנדט הבריטי ומרצה על מימצאיו במסגרת התנועה הקיבוצ"צית והמושבות.

לא אחת ארב המות לשלמה בן-אלקנה, התמלל מלו שנתר בחיים, הוא רואח עצמו ח"חוב של כבוד לאלה שאינם, בחוסכ לא מיסרגי מחבריו, הוא מודע לעובדה, כי הוא חיוב, לזכר הנופלים, לשחות ולפעול בששפית אחריהם של אלה שגורלם עלום ולפעל כדי להביאם לקבר ישראל, כדי שנהיה ראוים ל"הב"י.

מאז תחילת שנות הששים הפך שלמה בן-אלקנה, למעשה, לכוחה לחשיפת טריקים עלוי"מים בתולדות היישוב.

בשנת 1962, בהיותו קצין משמרת, חשף את תעלומת קצין המשמרה הבריטי, היהודי משה ליורוביץ, אשתו ברוריה וג'סו אליה קרוני, שחידו חטשו באוגוסט 1938 מעלית על-ידי כנוחית אבירודה, עשרים וחמש שנה נשארה פרשה זו עלומה. בן-אלקנה שחזר את מעשה החסיפה והרצה, מצא את שרידיהם באזור ניר-ציעוני על הכרמה והוא הובאו לקבר ישראלי.

בשנת 1964 קיבל על עצמו לחקור את פר"שת העלמו של חיים יערי, בנו של כנח"י מס"ם מרין יערי, הסתבר, כי הוא שלה די בנששו, המידע האחרון אשר סרק זה לסימו בא מפי ברואי, אק"י ידע על החיסור שיום והצביע על מקום המצא הגופה, ללידה ה"עזוי, שנקו האישי של חיים יערי המנוה.

בשנת 1966 חקר בן-אלקנה את פרשה ה"תעלומה של י"ג חללי אביוב, בילי הגשרים הנועדו בנינו 1946, פרשה זו הגיעה לסימוה הגאות בנינו 1968, בעורחו של יגאל אלון, שורדיהם נסמנו באנדרטה שליד ג'סו אכיו"י.

שנה לאחר-מכן, כאשר שימש קצין המספי"רים ויחידים במשמרתו של עזרל דאו, אלו"ח-מיסנה מרדכי גור (חיים הסטכ"ל) בדק מנששו, בנינו ניל"י, אבשלום שברג, ב"י יוח בניורא 1917 בדרכו לקווי אבירטיים, נרצח על-ידי בודאים באזור רשית, בכך טיהר ב"ן-אלקנה את שמו של גיבור ניל"י אחי, יוסף לישנסקי, עליו העלילו, כי ידו היתה ברצח, שייבגד הובא לקבר ישראל בהר הרצל, וסרק ניל"י זכה בהכרה מלטיבית.

בשלהי 1967 נתבקש בן-אלקנה על-ידי חיל האוויר לאחר את מקום התרסקותם של שישה

הקר, יצחק

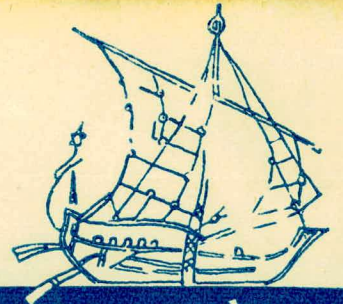

בן אסתר ויעקב. נולד בכ"ה בטבת תרע"ו (1.1.1916) ברוסטוב שברוסיה. בגיל תשע עלה עם משפחתו לארץ-ישראל. בארץ התיישבה המשפחה בירושלים ויצחק למד בבית הספר "תחכמוני", בו נמנה עם התלמידים המצטיינים. אחר-כך נכנס לבית הספר למסחר ותקופה מסוימת הפסיק לימודיו ויצא לעבודה כפועל בניין. הרבה מזמנו הפנוי הקדיש לטיולים בארץ ואף יסד עם חבריו קבוצת משוטטים בשם "הסולל", ששמה לה למטרה להכיר יהודית את מדבר יהודה. הוא היה מראשוני בני הנוער בארץ שהקיפו ברגל את ים המלח. אחד מחבריו מספר: "כלונדיני היה, צנום, שתקן. נדד הרבה, כמעט תמיד בחוץ. משום מה לא קיבל עורו הבהיר את עול השמש הארצישראלית. לא נשזף. תמיד היה אדום והעור מתקלף. שתקן היה אבל לא הכביד... הכל ידעו מה רבה אהבתו לנוף, לנוף הארצישראלי...". "כבוא הזמן" נהג יצחק לאמר, "הארץ תשקוט יעלה לקרקע ויקום קיבוץ חדש". יצחק הצטרף בגיל צעיר ל"הגנה" וגילה בה פעילות רבה. כשפרצו מאורעות תרצ"ו התגייס לתפקידי שמירה בסכיבות ירושלים, היה מאנשי "הנוודת" בפיקודו של יצחק שדה וכרכות הימים הצטרף לפלוגות הלילה של וינגייט והיה ממפקדי הפו"ש. הוא נשלח בתפקידים שונים למקומות מסוכנים שדרשו אחריות — בגבעת עדה, בסכיבות רמת השופט, ליד גדר הצפון — ובכל מקום מילא שליחותו באמונה. אחד מחבריו מספר: "בימי המאורעות כתב מן היגדר: 'רוצה אני כסכנה, רוצה אני להקריב את עצמי... על אף השקט החיצוני שלו היתה בקירבו נפש סוערת. לא היה בעל אידיאולוגיה מגובשת אך תמיד תבע מעשים נועזים, מקדמים ולא הנמכת קומה. במעשה ביקש לתת את עצמו". יצחק השתתף גם בארגון ההעפלה וליווה אניות מעפילים. כשפרצה מלחמת העולם השנייה נשלח בשליחות מיוחדת לאירופה. משם כתב על עצמו: "אני מחפש משהו ואינני יודע מהו". בראשית מאי 1941, כשאורגנה בישוב העברי קבוצת הכ"ג כדי לפוצץ את בתי הזיקוק בטריפולי שכלבנון היה יצחק אחד מחבריה ונתמנה לסגנו של מפקד הפעולה. בכ"א באייר תש"א (18.5.1941) יצאה הקבוצה לדרכה בסירת המוטור "ארי היס". כצהרי אותו יום התקבל ממנה השרד האחרון. מסיבות לא ידועות לא יצאה הפעולה אל הפועל וכן לא נודע עד היום מה עלה בגורלם של כ"ג הבחורים. בן עשרים וחמש היה יצחק כמותו. הניח הורים ואחות.

שמו של יצחק הונצח בספר "מגן כסתר".

מספר: 339
 יצחק קרן
 ג' יוני 1947

פרשיית ח"י רים זמרתם של הנאפליים 237
 339
 אלמאני, משגית ונכ"ק זאזט"ס 2 כסאיו תש"ח
 29.11.1947 - 1860

מעלות הים

שעשיו כ"ג

להנצחת כ"ג יורדי הסירה וחנה סנש בקיסריה

הועדה הישובית

ת.ל.אביב, רחוב אלנבי 111, ת.ד. 303, טלפון 4224

חתיאביב 27.5.46

- אידלסון בנה
- בן נוריון דוד
- בן עסי עובד
- נלי ישראלי
- ד"ר ס. נוסליב
- רובקין אליהו
- הופין א.ו.
- זסלני ראובן
- סולקובסקי שמואל
- סבנקין יצחק
- כהן דוד
- כצולסון רחל
- סאירסון נולדה
- סולר הנוס
- סאירוביץ בריכוכבא
- ד"ר סנה משה
- פאמאי יוסף פרופ'
- קפלונסקי שלמה
- קליר אברהם
- רובינה חנה
- שמעונוביץ דוד
- שובה משה פרופ'
- הנהלת המפעל:
- פרופ' ס. פקסה, יושב ראש
- הכהן דוד, גובר
- בהריה צבי, סוכיר

לכבוד

משפחת יקרי, יושב ראש

מ.י.

עם הקמת המפעל הישובי "מעוז-הים" להנצחת שמותיהם של כ"ג יורדי הסירה ראינו חובה לעצמנו להעלות בצבוריות היהודית את כל פרשת-הכ"ג.

תכנן המפעל יהיה לחנך בוער עברי למלאכת-הים מערכת בניני מפעל "מעוז-הים" אשר יהיו יחידה אחת ישאו את שם כ"ג יורדי הסירה. לזכרה של חנה סנש יוקם בנין צבורי אשר יקרא "בית חנה סנש".

ברצון הועדה לרכז כל חמר זכרון אפשרי לזכר הכ"ג בתוך כתלי מפעל "מעוז-הים", עתה נעשית עבודה לריכוז חומר בכתב על פרשת הסירה ותולדות חבריה. בין החמר הנאסף באים בחשבון מכתבים, רשימות הערכות וכו'. כל החמר אשר יאסף יובא בקובץ אשר יעלה את פרשת ההאבקות במלחמת סוריה ובו יוקדש פרק נכבד על כל פרשת הכ"ג.

ביום הרביעי 12.6.46 בשעה 8.15 בערב יערך בתיאטרון "ארמון" בחיפה "ערב זכרון לכ"ג יורדי הסירה". התכנית האמנותית תבוצע ע"י אמנים ודברים ישאו דוד הכהן ואבא חושי. רדיו ירושלים ישדר את תכנית הערב.

הרינו לשלוח לכם 1-2 הזמנות לערב הזכרון ונבקשכם אם במקרה בגלל סיבות שונות לא תוכלו להענות להזמנה - הודיעונו נא שלפונית בהקדם האפשרי: חיפה "משמר-העם" שלפון 2572.

נבקשכם, נא לשלוח לפי כתובת הועדה את כתובתכם המדויקת למען נוכל לשלוח אליכם חמר וידיעות על התקדמות המפעל, הקמתו ופעולותינו להנצחת החברים.

בברכה.

מעוז הים
שעשיו כ"ג
להנצחת כ"ג יורדי הסירה וחנה סנש בקיסריה
הועדה-הישובית

האנדרטה לזכר
"נג' ירד' הסירה"

תעלומת יורדי ה

תומאס קאסטור שנמלט ממחנה שבויים באיטליה, הגיע לאלכסנדריה וסיפר כי במחנה השבויים מספר 65, שבו שהה, היו 21 ימאים (seamen) פלשתינים (כלומר ארץ-ישראלים - א.ד.), לבושים אורחית, ושהיחס אליהם (מצד פיקוד המחנה) היה נוקשה מאוד. הם אפילו לא הורשו לבוא במגע עם אנשי הצלב האדום. כן נאמר במכתב כי התיאור שמסר קאסטור, באלכסנדריה, תאם את תיאורו של רב חובל הסירה 'ארי היס', סירתם של הכ"ד (הכוונה לכתיב יפה - א.ד.).

"תהיתי: האם קאסטור זה חי עדיין? האם יספק את המידע הדרוש לאמת את השערת, שיורדי-הסירה אמנם נישבו בידי משמרות וישי וצוללת איטלקית, בחוף טריפולי - והועברו למחנה שבויים באיטליה? היתכן שראה אותם בחיים, בשבי באיטליה, כשנתיים לאחר שאבדו עקבותיהם וכשנתיים לאחר שיצאו למשימת הקומנדו שהוטלה עליהם בחוף לבנון?" כדי לבדוק את ההשערה הו, ובמקביל לחיפושיו הקדחתניים אחר קאסטור, פנה בן-אלקנה בשנית למשרדי הצלב האדום ב'נווה וביקש שמשם יפנו לממשלה ברומא, לבדוק מה קרה לפלשתינים שהיו במחנה השבויים מס. 65, באיטליה, במלחמת העולם. "מו'נווה ענו לי כי אינם יכולים לעשות זאת,

יתכן שתומאס קאסטור, חייל מאלטו, מחזיק בידי את המפתח לפתרון תעלומת יורדי-הסירה? רה? מיהו קאסטור? האם עורגו חי? היכן? איך מגיעים אליו? מה הוא זוכר? לפחות עד לפני חודש נרמה היה שאם ינתן מענה לצורך השאלות הנה תפוענח סוף-סוף תעלומת כ"ד יורדי-הסירה, מהתעלומות הגדולות בהסטוריה של הישוב היהודי בא"י.

ההסטוריון ד"ר שלמה בן-אלקנה השקיע מאמצים רבים כדי לאתר את קאסטור - במיוחד אחרי שמסעו לארכיונים האירופיים לא העלה דבר. הוא חוזר ומרגיש בכל הורמנות: "אני מתקשה להשלים עם העובדה שעד היום, כמעט 50 שנה לאחר שהכ"ד יצאו למשימתם, אין יורעים מה עלה בגורלם. אני מסרב לקבל שזו עלולה להמשיך ולהישאר פרשה עלומה". בן-אלקנה: "נתקלתי בשמו של קאסטור בעת שברקתי את המסמכים המצויים בתיק החקירה הרשמית של פרשת יורדי-הסירה המצוי בארכיון הציוני המרכזי בירושלים. החקירה הו נסתיימה למעשה, ב"1945. במכתב מ"10 ביוני 1943 - ללא מען ונמען, כפי שהיה נהוג אז בהתכתבות שניהל מנהל המחלקה המדינית של הסוכנות, משה שרתוק (שרת), עם המודיעין הכריטי - נאמר: 'חייל מאלטו,

בצילום המרכזי משמאל: כמה מיורדי הסירה בעת הקורס שקדם להפלגה הגורלית. מימין למעלה: תומאס קוסטר בביתו באוסטרליה, וכפי שנראה בזמן מלחמת העולם השנייה (למטה).

רה: התיק נסגור

לאן נעלמו ב"ד, לא ב"ג, יורדי הסירה? לדעת החוקר שלמה בן-אלקנה נמצא קצה החוט לפתרון התעלומה בידי תומאס קאסטור, חייל מאלטזוי, כיום בן 83 ומתגורר באוסטרליה. שמו הוזכר במכתב ששלח ב-43' משה שרת למודיעין הבריטי כמי שפגש, במחנה שבויים איטלקי, ב-21 ימאים ארצישראלים. בן-אלקנה קיווה שקאסטור יאמת השערה כי יורדי-הסירה נישבו בידי משמרות וישי וצוללת איטלקית והועברו למחנה באיטליה. כתב מעריב פגש את קאסטור בביתו, אך התברר שה-21 לא היו מיורדי הסירה. לבן-אלקנה לא נותר אלא לפעול כמה פעולות אחרונות ולסגור את התיק שקיפל בתוכו את אחת התעלומות הכאובות בתולדות א"י.

מאת אלכס דורון

לא מצאו דבר בארכיון הצבא ברומא. עתה ריכו בן-אלקנה את עיקר מאמציו בחיפושים אחר קאסטור. הוא פנה למשרד המלחמה הבריטי בלונדון וביקש לברר אם מצוי בארכיונו מידע כלשהו על שבו בשם זה. "נתבקשתי להמציא להם את מספרו האישי ודרגתו - ואלו כמובן לא היו בידי, שכן אינם מופיעים במכתבו של שרתוק.

"תושב ת"א, עמרם קליין, עובד מדינה, שמע שאני מחפש את המאלטזוי קאסטור, נחלץ לעזרתי. ביקשתי לסרוק את ספר הטלפונים של מאלטה, המצוי במודיעין של שירות 18, ולדלות ממנו את מספרי הטלפון והכתובות של כל בעלי השמות היהודיים המובהקים, למשל כהן או לוי, המתגוררים באי הקטן. כעבור זמן מה הביא לי שבעה שמות וכתובות, ביניהם של ראש הקהילה היהודית במאלטה. שלחתי מכתבים לכל השבעה, הסברתי כמה המודר וביקשתי שינסו לחפש את קאסטור. ראש הקהילה ועוד שלושה השיבו שישתדלו, אך הדגישו כי קאסטור איננו שם מאלטזוי, שיש כאן איזה שיבוש. אחד מהם הרחיק לכת מכולם ומסר כי מדובר בתומאס קוסטה, (המשך בעמוד הבא)

מצאה בהם שום מידע בנושא. מנהל הארכיון האיטלקי אף אמר לה כי ב-41' לא שייטה שום צוללת איטלקית במזרח אגן הים התיכון..." (ראה מסגרת). גם בשלב זה סירב בן-אלקנה להרים ידיים. הוא ביקש מח"כ מוטה גור, מפקדו בשנים 67-69' ורמטכ"ל צה"ל אחרי מלחמת יום הכיפורים לסייע לו, וזה פנה במכתב אישי לרמטכ"ל האיטלקי וכן להנהלת מגן דוד אדום כדי שתריץ בקשה לצלב האדום, לברר בתיקו אם קיים מידע על שבויים מא"י שהיו במחנה 65 באיטליה. ואמנם, ממר"א פנו לצלב האדום באנגליה ומשם הועברה הפנייה הלאה. מוזיאון המלחמה הבריטי השיב למר"א כי מידע על שבויים במחנה 65, שהיה בגראוינה, דרום איטליה, ניתן למצוא אצל וואלטר וויין מייסון, נירזילנדי שחיבר ספר מקיף על שבויי המלחמה. ואילו מהגנזך הבריטי השיבו למר"א כי בהתאם לתיקים שמצויים שם היו במחנה 65, במאי 1942, 23 פלשתינים (כלומר ארצישראלים) בין כ-8300 שבויים בני לאומים שונים. בריווח ממרס 43' הוזכרו 63 פלשתינים ואילו הר"ח האחרון המצוי בגנזך הבריטי מדבר על כך שב-14 במאי 43' 590 קפריסאים ופלשתינים עזבו לפני ימים אחדים את גראוינה ומחנה עבודה בצפון איטליה". הרמטכ"ל האיטלקי השיב לח"כ גור, כעבור חודשים, כי אנשי

ש שהדבר איננו בגדר תפקידם. התקשתי להשלים את שובו שבאה מהוועדה לחקירות בעניין שבויים' גלת בארגון הבין לאומי. הערכתי כי השיבו לי כך אה עקב היחסים השוררים כיום בין הצלב האדום ישראל, על רקע הטענות שיש לארגון על יחס ל' לעצורים ערביים מיו"ש ועזה. פניתי איפוא מי לארכיון הצבא האיטלקי בבקשה לברר אם להם על ארצישראלים שהיו ב-43' במחנה יוים מס. 65. השיבו לי שאין להם כל מידע על ת שבויים וכמובן לא על השבויים במחנה ייים בו התעניינתי.

"סירבתי להשלים עם כך, וביקשתי מיידית חתי המתגוררת ברומא, לברוק בעצמה בתיקי ון הצבא האיטלקי. התעקשתי בעניין, משום יור האבווהר לשעבר, רודולף אוגוסט רוזר, אמר שיחתנו בגרמניה, כי אם יש מידע כלשהו על י יורדי-הסירה, הוא חייב - לדעתו - להימצא האיטלקים, משום שניציג איטליה בוועדת שבייתת האיטלקית-צרפתית היה גנרל פליציו די גיים, איש מודיעין שרשותו עמד סגל של כ-50 מ, ביניהם בכירים ביותר, וקולונל אחר מחבורה י היה מוצב בטריפולי, ואמנם, לידידת משפחתי רשות לעיין בתיקיו של גיאורגיס, אך היא לא

"נותר עוד לברוק האם יש יסוד לדברי הרון דה פאטי, היועץ המשפטי לשעבר של וישי בטרופול, שמסר לפני 47 שנה על תקרית בחוף בה נהרגו כמה מיורדי הסירה, והיתר נישבו והועברו לחאלב."

(המשך מהעמוד הקודם)

לא קאסטור, שהיה שבוי במחנה באיטליה - אלא שאיננו מתגורר. עוד באי מאלטה, אלא היגר אחרי המלחמה לאוסטרליה. כן מסר כי קוסטר התעורר. למידע זה צירף את כתובתו, בסירני.

יהרתי לכתוב לקוסטר, ונכרתו השיבה כי סבה איבד את מאור עיניו עד כדי 80 אחוז. לעצם העניין מסרה בתשובתה כי הסב אישר שאכן היה במחנה השבויים בגראוינה ושהוא זוכר שהיו שם כעשרים ימאים פלשתינים. לשאלתי אם היה במחנה זה מאלטוי אחר, בנוסף לו, או אם הוא זוכר שמותיהם של שבויים אחרים שהיו עמו, השיבה נכרתו של קוסטר כי סבה היה המאלטוי היחיד ואיננו זוכר שמות של שבויים אחרים. יחד עם זאת ציינה כי הסב מרגיש שלא נמלט ממחנה השבויים הנ"ל (כפי שנאמר במכתב שרתוק מ-10 ביוני '43) אלא שהחלף, בחילופי שבויים - וכך הגיע לאלכסנדריה.

אותו זמן נודע לבן-אלקנה ממקור ישראלי שגנרל קניג הצרפתי, ידיד ישראל, מסר בשעתו כי החומר על יורדיה-הסירה אמור להימצא בתיקו של

הגנרל הנרי דנץ, הנציב העליון האחרון של וישי בסוריה ולבנון. "שפנתי לברר בארכיון הצרפתי, נענתי שתיקי דנץ סגורים לעיון הקהל, עד ל-120 שנה מאז הולדתו. בשלב זה יזמתי פנייה של נציגי ועד משפחות הנעדרים, המלווה אותי בחקירותי מאז 1976 (בועד: ישראל ספקטור, אחיו של צבי ספקטור; רבקה-ביבא נפחא, אחותו של דוד נפחא; ורני יפה בנו של כתריאל, רב חובל סירת הכ"ר), אל שר החוץ שמעון פרס, בבקשה שמשרדו יסייע בכיוריים השונים באיטליה ובצרפת. ואמנם, המשנה למנכ"ל המשרד ועוררו פתחו בטיפול הדרוש. בשלב ראשון נעשתה פנייה לשגריר ישראל בפאריס שנתבקש לפנות לראש ממשלת צרפת, ולברר אם מצוי מידע כלשהו על פרשת הכ"ר בתיקו של דנץ שבארכיון הצבא. תשובת הארכיון הפאריסי היתה שלילית וגם נאמר בה כי רק התיק האישי של הנציב סגור לעיון הציבור."

גם משום שהתשובות שהגיעו מקוסטר, במכתבה של נכרתו, לא סיפקו את בן-אלקנה, החליט לבקש מאיש הקשר שלו במשרד החוץ להטיל על הקונסול הכללי של ישראל בסירני לנסות ולתחקר את קוסטר. אלא שגם תוצאות תיחקור זה, שנעשו בטלפון, לא סיפקו אותו. "נשארו יותר מדי שאלות פתוחות."

בשלב זה נתרם "מעריב" לעזרת ר"ר בן-אלקנה. בדרך חורה ארצה מאולימפיאדת סיאול, בחודש שעבר, באתי לסירני כדי לתחקר ביסוריות את תומאס קוסטר. ואמנם השיחה עמו היתה מאלפת והמידע שסיפק היה רב. (ראה מסגרת)

קוסטר אישר שבמחנה בו שהה היו כעשרים אנשיים מא"י. הוא לא זכר את שמותיהם ורק לאחר מאמץ רב נזכר בארבעה שמות פורטיים: "היו שם עמנואל, מנו, דוד וג'וז, הוא יוסף", אמר. על השאלה: הרי מנו הוא קיצור השם עמנואל... האם מדובר באיש אחר או שניים? - השיב קוסטר: "זאת כבר אינני זוכר" כשחזר והזכיר את השמות מנו ודוד והדגיש שמות אלו נחרטו במיוחד בזכרונו - הבויק זיק של תקווה: בין יורדיה-הסירה היה דוד נפחא. אך לא היו יוסף או מנו. (העובדות הללו נמסרו מיד לבן-אלקנה, שאמר: "תחילה חשבתי כי מנו הוא שיבוש של הכינוי מן, או מני - קיצור או כינוי מקובל למנחם. בין הנעדרים היה מנחם קורקין... אולם אחיו של קורקין, החי ביבנאל, אמר בתשובה לשאלתי שמנחם לא כונה בקיצור שם כלשהו").

מסירני המשכתי ללונדון, לביתו של הנירולנדי מייסון, מחבר הספר "שבויי מלחמה". בשיחה עמו נאסף בעיקר חומר רקע על מחנות השבויים, בנוסף למה שכבר נאמר בספרו המקיף. "אין לכם מה לחפש אצל האיטלקים. הבלגן אצלם בכל הקשור לתיעוד בנושא זה הוא גדול", העיר מייסון. דבריו תאמו איפוא את התחושה לגבי היעדר מידע ושייתוף פעולה מצד האיטלקים, עד כה. מייסון שלח לבן-אלקנה רשימה ובה שמות שבויים נירולנדים שהיו בגראוינה. בן-אלקנה ואני החלטנו איפוא לנתח את תחקירו של קוסטר מסירני.

במסמך שחיבר שרת לפני 45 שנה הוזכר שמו של עזרא רוון, כמי שדיווח לארץ את המידע שסיפק לו קאסטור (קוסטר) לאלכסנדריה. רוון אותו גנבתיים. הוא כיום פנסיונר.

בן-אלקנה: "בעבר כבר שוחחתי עם רוון והוא טען או שאיננו זוכר שפגש את המאלטוי או שדיווח על שיהיה עמו בעניין השבויים הארצישראלים במחנה 65 באיטליה. סירבת להשלים עם תשובתו. היתכן שבמכתב שרתו למודיעין הבריטי השתמשו בשמו של רוון כדי לחשוף על מקור המידע האמיתי, שהיה איש 'הגנה' בכיר כשהעלתי מושבה זו בשיחתי עם רוון, הוא טען שיתכ הדבר - כי נהג לדווח על כל מה שראה ושמע לגרשו ריטוב, מפקד בכיר בהגנה שגם הוא שירו באלכסנדריה."

ואמנם כשרוון פנה לריטוב ושאל אותו בנידון השיב לו ריטוב: "נכון. אתה דיווחתי לי על כן בשעתו". ריטוב חזר על דבריו אלו גם באזן בן-אלקנה והוסיף כי את המידע הזה העביר לידיעו ראש ההגנה אליהו גולומב. נראה שדיווחו של רוו עשה בשעתו רושם עז וגם תלו בו תקוות רבות, עי גולומב, כך סיפר ריטוב, מצא לנכון בעת ביקורו במצרים לשוחח עם קוסטר. "נראה, שמכתב שרתו הוא תוצאה משיחה זו. הבריטים לא השיבו עליו. בתי הפרשה שבגנן הציוני אין כל זכר לתשובה כזו". כששמע רוון, בחודש שעבר, שקוסטר אות בסירני - הציע לברר אצל "אחר, אשר שורץ מת" שהסתובב בכל מיני מחנות שבויים ואולי הוא יוד משהו על המאלטוי הזה."

במקביל, נשאלו אישים שונים שהיו קשורי להכנות יורדיה-הסירה לקראת מבצעם, שמא זכור לה אם בין הכ"ג היה מישהו שכונה ג'וז ואחר - מנו. בדיק זו לא סיפקה שום מידע. אחרים אמרו שהם זוכרי משהו במעורפל, אך לא יכלו להניח את האצבע ולונו במי המדובר.

בינתיים אחר אשר שורץ - מאחרוני העוכר בגמל ת"א וכיום איש רשות הנמלים בגימלאו

תומאס קוסטר: הם הצילו אותי

קטנה, כמו לחמויה, משהו כמו מאה גרם כיום... רוב היום את האנשים בחיפוש אחר מזון נוסף לשבור את רעבונו. עיקר חסרו שם מים. פעם ביום מתחו האיטלקים את הברזים ואז החלה מין ריצה מטורפת למים... יוסיית לברוך מהמחנה יחד עם עוד שניים - אלא שהייתי כנראה איטו ומדי ובגדי נתפסו בתיל הגדר שומר איתלקי. ראה אותי ליד הגדר, חשד - וחבט בני בקת הרובה...

"הבניה העיקרית בגראוינה היו הכינים. כמה כינים... כשראיתי אותן על גופי, פרצתי בכבי ואחד מחברי, הסרנ'נט הסקוטי תוּם בלק, תהה: מה לך? כשהשבתי לו שאני מכוסה כינים, געה בצחוק: 'לכולם יש איך שונה בזה מאחרים. אבל אני לא רואה כינים עד אותו יום...'

"חבילות מהבית, הגיעו לעתים רחוקות, באמצעות הצלב האדום. בתוכנה של כל חבילה התחלקו תמיד שניים. אינני יודע מדוע, אבל לארצישראלים היה תמיד קצת יותר לחם - והם נהגו לתת לי מהמנה שלהם. הם היו מזעיקים אותי בקריאה 'מאלטה, מאלטה' - והייתי בא לקבל מהם קצת לחם. זו הסיבה שאני זוכרם. הם הצילו אותי כאשר רעבתי... מתוך השיות איתם הנבתי שמדובר באנשים הקשורים ביס..."

לאחר כ-11 חודש בגראוינה, הועבר קוסטר לצפון איטליה ומשם הובא לתורכיה על סיפון אניית בית חולים, עליה בוצעה עיסקה של חילופי שבויים. תחנתו הבאה היתה דקילה, בסיס הצי הבריטי שליד אלכסנדריה, שם, מסתבר, פגש את עזרא רוון.

"אינני זוכר את הפגישה הזו - אבל בהחלט יתכן שסיפתי לאחד החיילים מהצי שפגשתי שם את כל הקורות אותי. רבים עשו כך, באיזה בפאב, או בקנטינה של הנאפי" (שקם).

קוסטר עשה במצרים כחודש, עד שהתאושש מתקופת השבי וגם עלה במשקל - ואז חזר למשפחתו במאלטה. "אינני יודע מה עלה בגורל חברי הארצישראלים שונתרו בגראוינה כאשר שוחררתי... נפרדתי מהם בברכה 'ציריאו' ומאז לא שמעתי עליהם. גם לא פגשתי מאז אף אחד מאלו שהיו עמי בשבי. השתחררתי מהשירות בצי ב-1949 ובאתי לאוסטרליה ב-1950..."

כ שמונה שעות במשך שני ערבים שוחחתי בחודש שעבר עם תומאס קוסטר בביתו בלונדון, נולד במאלטה למשפחה ממוצא אנגלי. כל בניה שירתו בצבא או בצי הבריטי, ואני איבד ארבעה מאחיו במלחמת העולם הראשונה. אמי ואחיותיה נהרגו בהפצצה גרמנית על מאלטה במלחמת העולם השנייה, כאשר אני הייתי במחנה שבויים.

עד שהגיע למחנה גראוינה, הספיק קוסטר להינצל משתי אניות שטובעו בידי הגרמנים. האחת: ספינת המלחמה "מאלאה", שנפגעה מטורפדו ליד פורט אוף ספיין, בקרן אמריקה. אחריכן טובעה ספינה עליה שירת כששיטה באוקיינוס האטלנטי בשירות האספקה של כוחות הברי. אחר כך הועבר לפורטסמות ומשם דרך כרתים לכסיס הצי הבריטי בטוברוק. כאן שירת "בטמן" והיה מלצר ומוזג בבאר הקציניים.

כשהחל המערכה על טוברוק ניסה לברוח מהתותח על גבי אסדת נחיתה. אלא שהיא ספגה פגיעה ישירה. כל אלו שחיהם ניצלו - וישבו ביס, "ותפסתי" כשרק מכוסים קצרים לגופי. מחזות זוויעה היו שם: הדבה הרוגים ופצועים. הגרמנים קצרו בנו ללא רחמים."

"העבירו אותנו למחנה שבויים מאולתר, ונשדפנו בשמש. אחר כך, במצעד שבויים דרך המדבר, המשכנו לתמימי ולדרונה. רבים חלו בדיונטוריה, לא נתנו לאכול. המים שמצאנו היו מעופשים. העמיסו אותנו בנגואוי על ספינת משא שהפליגה לברינדיזי. הושכנו בבטן האניה ועל הסיפון העליון היו חלקי רכב-שלל וטנקים פגועים. מברינדיזי, יחמים, צעדנו למחנה גראוינה. האיטלקים התעמרו בנו, נידמו והקניטו - אך לא היכו.

"כשהגעתי לגראוינה היו שם כבר עשרים-זוכמה ארצישראלים. התגוררו באהלים על קש ואחר כך עברנו לצריפים. בצדף שלי היתה כל החבורה הארצישראלית, רק 15 צעדים מהפריד בין מקום המירבץ שלי לשלהם. הם היו תמיד יחד. לא דיברו על מה שעבר עליהם. היו מנועים מלספר על כך. חששו משוטרי חרש ומלשינים. "לא היה מספיק מזון. נתנו לנו מנת לחם

כ"ג (כ"ד) יורדי הסירה

מכיוון חקירתו על חיסול הכ"ד בידי הצרפתים, ולכן היפנה אותו לכיוון הגרמני."

קצין המודיעין של מיליציה של אמיל שמעון הפגיש את כנאלקנה גם עם שני לבנונים שהיו ב"41 הבכירים ביותר בשב"כ של וישי בארץ הארזים, אך לדבריהם לא שמעו על הפרשה. "אם כך, נראה שהחוקה בסוד כמוס גם מבכירי הסגל. גם יוסף פיין כותב שבעת שחקר במסגרת הצבאית בטרופולי מה אירע ליתר יורדיהסירה, השיבו לו: 'פנה לחלונות הגבוהים'. אחר הפקידים אמר בארבע עיניים לעוזרו הלבנוני של פיין: 'עווב את הנושא. הצרפתים לא רוצים שיבחונו'..."

כנאלקנה: "כל פעולותי בלבנון, שנמשכו ב"82 כשישה חודשים לסירוגין, לא סיפקו שום נתון ממנו ניתן להסיק שיורדיהסירה הוצאו להורג בארץ הארזים. נותרו איפוא, באותו שלב, שלוש אפשרויות: האחת - שהם הוטסו מסוריה לגרמניה; השנייה - שהועברו לצרפת, והשלישית - שצוללת איטלקית הביאה אותם למחנה שבויים באיטליה ואחריהם הם נפלו בידי הנאצים כשאיטליה נכבשה בידי הוורמאכט. הערכתי, שתשובות לשאלות אלו אמצא, אולי, רק בחיטוט מקיף בארכיונים שונים באירופה". חיטוט כזה לא נעשה קודם לכן.

ואמנם בספטמבר '83 יצא כנאלקנה לאנגליה, צרפת וגרמניה. בגנזך הבריטי בלונדון מצא בין השאר מידע רב על המודיעין של וישי בלבנון וסוריה - ככלל זה שמות קצינים ובעלי תפקידים בגופים אחרים

"שיגור הכ"ד חושף היעדר תיאום עם מיפקדת חיל האוויר הבריטי במצרים, וכן שהמודיעין הבריטי בקהיר כלל לא ידע על פשיטת הכ"ד."

שאמורים היו, להערכתו, לדעת משהו על התעלומה. בארכיון הצבא הצרפתי בפאריס נתקל ביחס עויין ובחוסר רצון לסייע - "מה שרק הגביר את חשדי שמא מסתירים ממני מסמכים שאולי יש בהם לתת מענה לשאלותי". בארכיוני הצבא ומשרד החוץ הגרמני, בפרייבורג ובבון, נתנו לו לעיין בכל תיקי המודיעין (אבווהר) ובר"חות אחרים העוסקים בפעולות גרמניה בלבנון ובסוריה בשנת 1941.

כנאלקנה: "בשום מקום לא מצאתי שום נתון שיעיד על הסגרת יורדיהסירה לגרמנים, ואף לא איזכור שלהם. קציני אבווהר לשעבר, עימם נפגשתי בביקורי, לא ידעו דבר על הפרשה. גם לא מצאתי תימוכין לטענת ד"ר ארנו - וכך התחוק אצלי הרושם שאמר מה שאמר רק כדי להרחיקני מן החשד שיורדיהסירה הוצאו להורג בידי הצרפתים, בלבנון או בסוריה."

נוכח תוצאות מסע זה עלתה אצל כנאלקנה הערכה שהפרשה לא היתה ידועה לאבווהר, משום שיורדיהסירה הוסגרו, אולי, לגרמנים בסוריה, והועברו לירי הגסטאפו. "מחשבה עלתה כאסוציאציה לעובדה, שאנצו סרני, שנישבה בסתיו '44 מיד אחר שצנח באיטליה, הועבר לדאכאו ושם מצא מותו. פניתי למשרד הצלב האדום בארולסן, צפון גרמניה, שם נשמרות רשימות ובהן שמות האנשים שהיו במחנות הריכוז וההשמדה הנאציים, ואחריהם גם לועדת הצלב האדום בנווה שפוסקת באיסוף נתונים על שבויי מלחמה. משתייהן הגיעו רק תשובות שליליות."

החיטוט הממושך בארכיונים העלתה עובדה אחרת: מסמכים רבים הנוגעים לתקופה ההיא, הושמדו. "האנגלים השמידו מסמכי מודיעין במצרים עוד ב"42 נוכח התקרבות רומל במדבר המערבי, עד שנבלם באל-עלמיין... תיקים רבים סגורים בלונדון לקהל, למאה שנה - וגם כך לא ברור אם יש בהם מידע כלשהו על פרשת הכ"ד (מנהל ארכיון SOE בלונדון כתב לי שברק ולא מצא דבר)...השמדת מסמכים היתה נהוגה גם אצל האבווהר."

במצב זה, מה נותר לך לבדוק? כנאלקנה: "את ההשערה המובסת על מסמך שכתב שרת, ועל דו"ח מהשידור ברדיו הגרמני, שיורדיהסירה נישבו בחוף טריפולי והועברו למחנה שבויים באיטליה, אולי בצוללת איטלקית." ועל כך ברשימה הבאה.

24 הלוחמים שעלו על סימונה של "אריהם"

אנשים צעירים

מצפת. שמואל (סמי) חובביץ, נולד בטקסס, היה בן 21 אריאל טמס, בן 21, נולד בירושלים. ברוך יעקובסון, בן 25, נולד בריגה. הניח אשה וילד. מרדכי כהן, בן 38, נולד בפולין, היה בצבא בודיוני במלחמת האזרחים ברוסיה. דוד נפתלי, בן 20, נולד בהיפה. ישראל גורדין (גורד), נולד באמסטרדם. בן 29 בצאתו, הניח זלדה. אברהם גורדיאל, בן 25 נולד בבגדד. נריאל (נרי) גלמן, היה בן 21 מרדכי פלוגניק, בן 27, בן למשפחת רבנים מוויילנה. יהודה (רודי) צ'רנו, נולד בגרמניה, היה בן 19. גרשון קופלר, בן 35, התחנך בווינה. מנחם קורקיין, נולד ביבנאל, היה בן 19. זאב רוטמן, נולד בגרמניה, היה בן 21. עמירם שוחט, נולד בת"א, היה בן 26. אנתוני פאלמר, מייגור. בן למשפחת אצילים אוגלית. בן 26 בצאתו.

י"ד וד אחתור ובידי אהדוף זה הגל ומצחי וראשי אנעץ תוך זום מימין הנועשים - כתב צבי ספקטור בשיר, שנותר, בעובונו. ספקטור נולד בירושלים, היה ב"נודדה". מפקד ומדריך במו"ש, מלווה סמינת מעפילים. בן 26 בצאתו למשימה. הניח אשה וילד. כתרילאל יפה, בן 32 בצאתו, רב החובל של "אריהם", נולד ביפו. הניח אשה ושני ילדים. יצחק הקר בן 25, נולד בקרים. שמעון אוצ'יטל, בן 30, נולד ברוסיה למשפחת חקלאים. אריה אייזן-ברזילי, בן 20, נולד בפולין. יעקב גורדון, בן 23, יליד הארץ. נפתל ב"39 עם מ"ג חברי ההגנה ונכלא בעכו. אריה גלברד, נולד בגרמניה, בן דודו של הרשל גרינשפן שירה במוכיבי שגרירות גרמניה הנאצית בפאריס (היריה ששימשה תוענה לאירועי ליל הבדולח). אמרים וימן, בן 19, נולד בפולין. חיים וויסמן, בן 25, בנו של סופר סת"ם

ככיר כסוכנות או"ם לשיקום לבנון. עם העתונאים הלבנוניים לא היה לי עניין להיפגש. עם האחרים נפגשתי. מרבתי הוונדרם, מאיור צרפנד מדרום לצידון, למרתני שתפס קצין בריטי, אלא שזה נשלח לחבל בקווי טלפון צרפתיים ערב פלישת הבריטים ללבנון. לא היה לו איפוא קשר לכ"ד.

השיחה עם פיסק התברר שבעקבות המודעה שפירסמתי, הופעלה מערכת 'טיימס' בלונדון. אחד מאנשי 'טיימס' פגש את ליירי אייבל-סמית, אלמנת פאלמר, והיא מסרה על ההתכתבות שניהלתי עמה ב"77/78. בידי פיסק היה חומר רב. בין השאר גילה לי שתוכנית-המגירה הבריטית לפיצוץ בתי הויקוק - שאת מסמכיה ראיתי מאוחר יותר כמו עיני בגנזך בלונדון - מכונה בשם הצופן 'מבצע רב מלחים'. הצעתי לפיסק שאמסר לו חומר על הכ"ד לכתבותיו ב'טיימס', ובתמורה יתן לי העתק מהמסמכים שבירי. העובדה שניתן שצופן למבצע עוררה אצלי מחשבה שמא בכל זאת יש באיזה ארכיון אנגלי מסמכים נוספים על הפרשה.

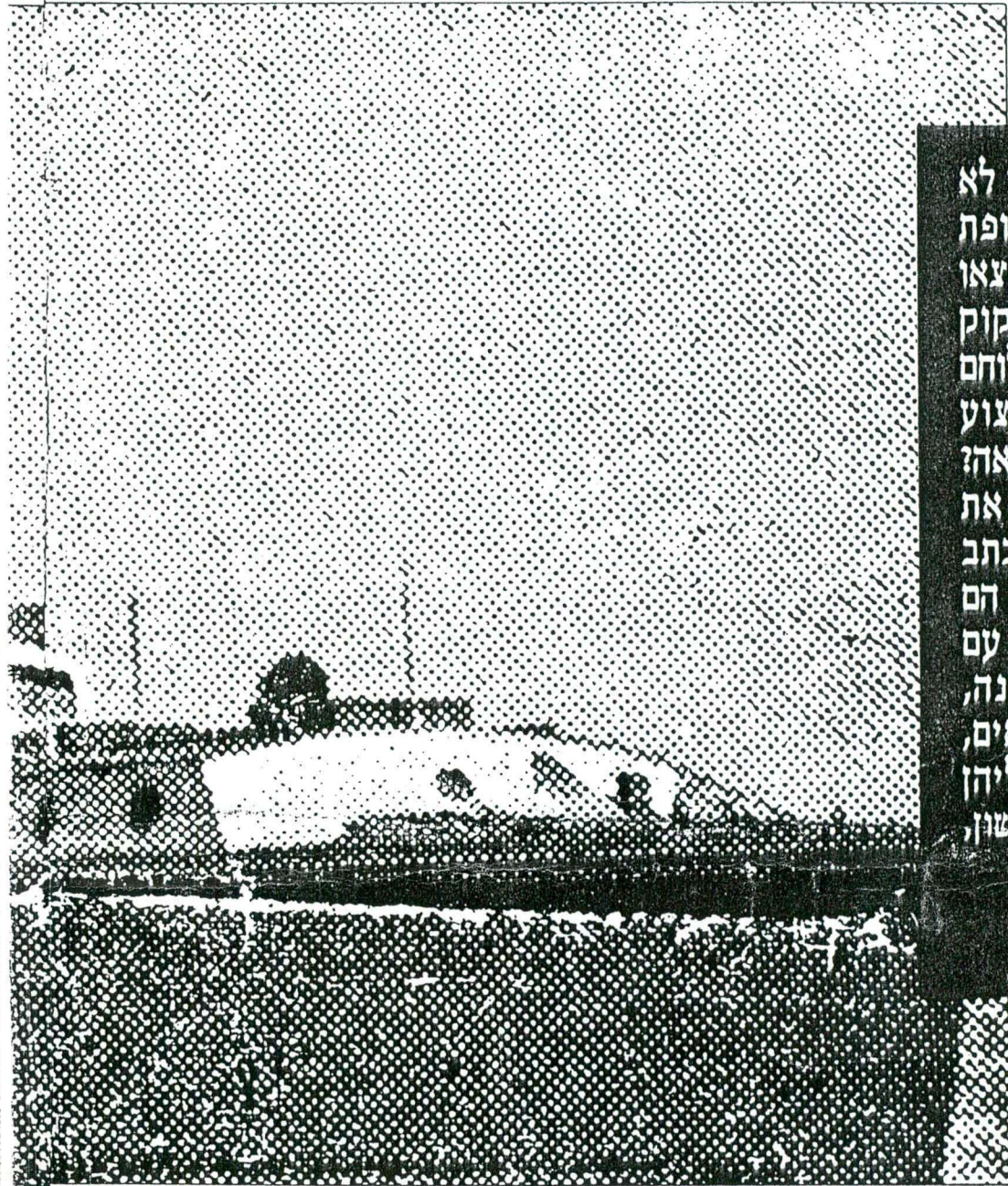
"ד"ר ארנו סיפר כי ידוע לו, עוד מ"41, שיורדיהסירה הוסגרו בידי שלטונות וישי לגרמנים, והוטסו במטוסים גרמניים מסוריה לגרמניה. מטוסים גרמנים אכן טסו או מסוריה לאתונה ולרוורוס, ומשם לגרמניה - אבל אני התייחסתי למידע זה כהשערה שחובה לברקה. חששתי, שארנו מעוניין להורירני

כדי לבדוק השערה זאת ביקשתי מהגורמים המוסמכים לאפשר לי לפגוש את קצין המודיעין של הפלנגות, וזה אמנם הטיל על אנשיו לחקור בצפון לבנון. כדו"ח מחקירה זו נאמר שאותר עובר לשעבר של חזרת הנפט העירקית בטרופולי, הטוען כי ראה את הירי על הסירה ואת הסירה מתפוצצת ובווערת. ככל הנראה זהו המידע היחיד של עד ראיה על הפרשה."

במלחמת לבנון התגרב כנאלקנה למודיעין צה"ל ועקב דרגתו (סא"ל) ותפקידו, נהנה מחופש פעולה רב. בעזרת ראש המודיעין של מיליציה של אמיל שמעון נפגש עם אישים שונים ויחד עמם בירר בכל בתי הקברות שכחוף לבנון האם הכ"ג אכן נקברו שם. כן נסרקו בתי קברות יהודיים בבירות ובצידון, ושליחים יצאו לברוק גם בטרופולי. "בחקירה זו לא נתגלו נתונים שיצביעו על כך שיורדיהסירה הוצאו להורג בלבנון. כשניסיתי לאתר את הלבנונים ששיתפו פעולה עם פיין בחקירתו ב"41, התברר שכולם נפטרו."

"ברשות הרמטכ"ל דאון, רב-אלוף רפאל איתן, פירסמתי באוקטובר '82 מודעות בעתונים לבנוניים בצרפתית וערבית, וציניתי בהן מספר טלפון אליו ניתן להתקשר שהועמד לרשותי בידי איש המודיעין הלבנוני. למעשה היה זה אחד ממשרדי המיליציה של אמיל שמעון. הגיעו שבע פניות - ארבע מעתונאים לבנוניים, והאחרות - מונדרם לבנוני בפנסיה; מהעתונאי האנגלי רוברט פיסק, כתב 'טיימס' במזרח התיכון, ומהושיציר-צרפתי ד"ר אלכסנדר ארנו, פקיד

בעקבות תעלומות

"ארי הים", בה הפליגו 24 הלוחמים בדרכם לפעולה בטריפולי.

הם היו כ"ד לוחמים, ולא כ"ג. וזו לא הטעות היחידה בפרשה אפופת המיסתורין של יורדי הסירה, שיצאו ב־1941 לחבל בבתי הזיקוק בטריפולי – ונעלמו. מי היה הלוחם ה־24? מדוע הוחלט על ביצוע הפעולה ומי באמת נתן את ההוראה? מדוע לא חקרו הבריטים את הפרשה כראוי ומדוע נשלח מכתב לחומים? ושאלת השאלות – לאן הם עלמו? כתב מעריב יצא יחד עם ההיסטוריון שלמה בן־אלקנה, במירדף אחרי רוחות הרפאים, שהחוטאים הפעם הובילו אליהן במקום אחר לנמרץ פרסום ראשון, כתבה ראשונה.

מאת אלכס דורון

1941 כשמגמת פניה טריפולי שבצפון הלבנון, כדי לחבל שם במיתקני הזיקוק – יש שתי גירסות, שחובה ליישב ביניהן. האחת – של ה'הגנה', והאחרת – כפי שהיא עולה משני מסמכים באנגלית הנוגעים לעניין. גירסת "ההגנה" (מופיעה בספרו של דוד הכהן "עת לספר" ובמאמרי יצחק שדה, מפקד הפלמ"ח, בספר "מגן בסתר": צבי ספקטור היה מפקד הצוות, ומייג'ור פאלמר רק משקיף. בן־אלקנה: "משני מסמכים באנגלית הנמצאים בתיק הכ"ג שבמחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, עולה שמפקד הפעולה היה פאלמר. 'הכ"ג יצאו בפיקודו של מייג'ור פאלמר', נאמר במפורש במכתב של לורד כריסטופר גלנקוור, ראש MO-4 במצרים, מ־19 באוקטובר 1942, המופנה אל משה שרתוק (שרת), ראש המחלקה המדינית, שריכז את החקירה בגורל יורדי־הסירה. כך גם נאמר במכתבו של טדי קולק, איש המחלקה המדינית, מ־7 ביוני 1945, אל קפטן רונגיל מ־4-MO... את הסתירות ניתן ליישב רק כשנכיר בעובדה שמפקדם של היהודים היה אכן ספקטור, אך מפקד הפעולה היה פאלמר – ובעקבות מימצא זה, חובה לדעתי לשקול אם אין מקום לשנות לפחות את שמות הרחובות...".

שאלה חשובה נוספת: מי יום את המבצע הנועז ומה היתה מטרתו? מי תיכנן, מי העמיד את הנשק,

והמורכבות שחקירת הפרשה". לפני כחודש התעורר אצל בן־אלקנה, לרגע, זיקתו שהנה עלה בידו לתת מענה, גם אם חלקי, לאחת השאלות המרכזיות בפרשה המיסתורית: מה עלה בגורל יורדי־הסירה שעקבותיהם אבדו. אלא שבהצלבת נתונים ותוך־כדי חשיפת פרשה אחרת, התברר לו שהערכתו לא היתה נכונה. יתר על כן: רק עתה נתגלה שמסמך רשמי העוסק בפרשת הכ"ג ושנכתב סמוך להתרחשותה, נגוע בטעות. כתבה זו, וכתבת־המשך שתפורסם בשבוע הבא, עוסקות בעובדות החדשות שנתגלו באחרונה בפרשה, ובעיקר כדרך המיוחדת במינה של חקירת התעלומה, המתוארת כאן לראשונה. פרשת כ"ג יורדי־הסירה העסיקה את הישוב בא"י תקופה ארוכה, והיא שבה ועולה מעת לעת מחדש. ברבות השנים נוסף לה גם נופך של אגדה. השם כ"ג יורדי־הסירה ניתן לרחובות רבים וגם לבית־הספר לקציני ים עכו. "אבל כבר בשם, כ"ג יורדי־הסירה", יש טעות", קובע בן־אלקנה. "הם היו כ"ד, 24 לוחמים – לא 23. עשרים ושלושה היו יהודים, חברי ההגנה, וה־24, מפקדם, היה אנגלי, מייג'ור סר אנתוני פאלמר. גם בעניין הפיקוד על הסירה שהפליגה מוחיפה ב־18 במאי

ראו לה "ארי הים" אך היא היתה רק "לאנץ", סירת מנוע קטנה, שעזבה עם שחר את מעגן חברת החשמל בנמל חיפה כשחרטומה פונה צפונה, אל חוף לבנון. על סיפונה היו עשרים וארבעה לוחמים שנבחרו בקפידה רבה למבצע. זו בשטח אויב. אבל הלוחמים לא הגיעו ליעדם. שימה לא בוצעה. מאז ועד היום, כמעט חמישים שנה, נותר כל מה שנוגע לפרשה זו אפוף תעלומה. בימים אלה שוקד ההיסטוריון ד"ר שלמה אלקנה על כתיבת ספר העוסק בפרשה הידועה ל"דות הארץ כ"פרשת כ"ג יורדי־הסירה". הוא ייש לחקירה הזו 22 שנה לסירוגין, במהלכן חשף טוט עקשני בארכיונים מאובקים ובהתכתבות זית מסמכים, עובדות ומכתבים שרובם טרם נודעו כה. בן־אלקנה: "מדובר באחד המבצעים הנועזים ילדות הישוב, אבל אם להתייחס בפרופורציה נונה, מבצעים אחרים מסוג זה, נועזים לא פחות, או לפועל בידי יחידות מודיעין וקומנדו במלחמת לם ה־2. עם כל חשיבותו בעינינו – לא היתה יצוצ הזה חשיבות גדולה כמוחדר בעיני המודיעין ייטי, שבשירותו יצאו יורדי־הסירה – מה עוד משימה לא בוצעה. מכאן, בין היתר, הבעייתיות

ורדי הסירה

הסירה? מי מימן? מי שלח את הכ"ד למשימתם?
גם בעניין זה יש לבן-אלקנה כמה תשובות
חרשות: "על-פי המקורות (דוד הכהן, יצחק שרה
ואחרים), נשלחו הכ"ד בידי פיקוד המודיעין הבריטי
במצרים. יחידת המודיעין הונו נקראה או SOE
(SPECIAL OPERATION EXECUTIVE) - מינהל
למבצעים מיוחדים - אך ב-1942 שונה השם ל-4-MO
(MILITARY OPERATION 4).

"מפקד האס.א.א.י. במאי 1941 לא שלח אותם.
גיליתי זאת בהתכתבות פרטית שניהלתי עמו
בשנתיים האחרונות. רציתי, תחילה, לברר מי היה
מפקד האס.א.א.י. ששלחם למבצע בטריפולי. פניתי
לארכיון האס.א.א.י. באנגליה, ונענתי שהמפקד
ב-1941 היה לויטננט-קולונל סר ג'ורג' פולוק. פניתי
אליו בינואר '87 והצגתי לו כמה שאלות בעניין שיגור
הכ"ד. תשובתו היתה: 'מייג'ור פאלמר ואנשי 'ההגנה'
לא נשלחו על-ידי SOE קהיר. למיטב ידיעתי, SOE לא
אישר שיגורם, לא ידע על הפשיטה, לבר מפאלמר -
וגם לא רוח לי אי פעם על מגעי פאלמר עם 'ההגנה'.
"הוא (פאלמר) הגיע מאנגליה למורה התיכון ומן
קצר בלבד לפני כן, ולא ידע על הבעיות המיוחדות
של האזור. אילו ידעתי על מגעיו עם 'ההגנה' בעניין
מסוג זה, הייתי רוחה אותם בכל החומרה. SOE לא
נשאל אי פעם בעניין המבצע, לא נתבקש להמציא
נשק, תחמושת וחומרי נפץ. פשיטה כזו מחייבת תיכנון
מאוד זהיר ומדויק ולמיטב ידיעתי, תיכנון כזה לא
נעשה ב-SOE, שלא אירגן העברת אנשים או ציוד, בים
או ביבשה, לצורך המבצע, ולא אסף מידע מוקדם על
בתי הזיקוק לצורך מבצע החבלה. לא ידעתי, כותב
פולוק, על קיומה של סירה בשם 'ארי היס'."

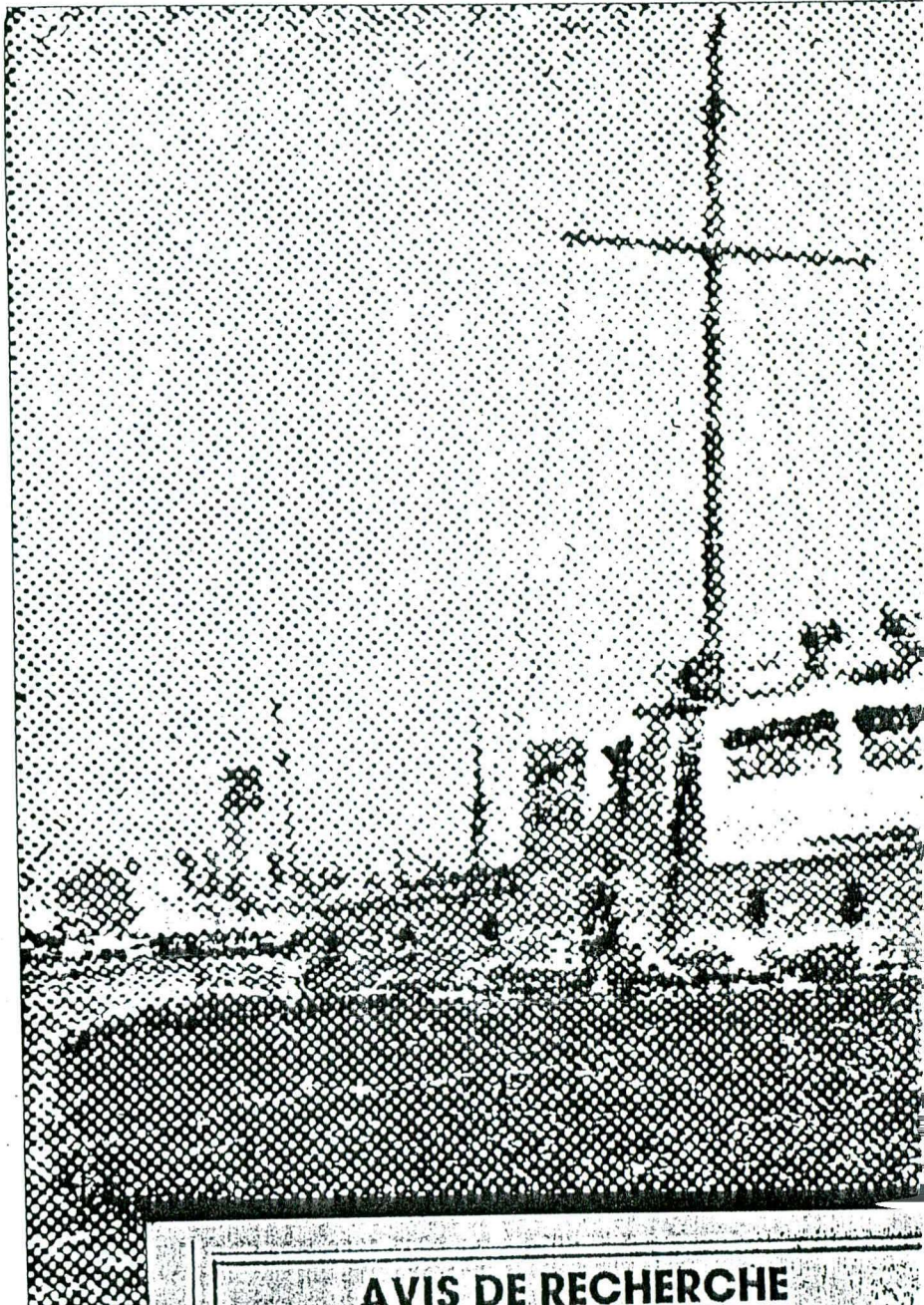
"לבנון" ציין ש"ממשפחת אחד הבחורים בסירה, סיפרו ששמעו ברדיו גרמני על תפיסת סירה עם יהודים וקצין אנגלי בידי איטלקים."

מי שלח איפוא את הכ"ד ללבנון? מי נתן את
ההוראה?

בן-אלקנה: "ממכתב נוסף שקיבלתי מפולוק
ומחומר חדש שהשגתי בארכיון ה-SOE, הסקתי שקצין
בריטי אחר, סקוודרון-לידר (מפקד טייסת) מייג'ור
וויליאם ג'ורג' פרקינס, הוא שיוס את הפעולה ושלחם
ללבנון - בהסכמת 'ההגנה'."

על-פי מקורות 'ההגנה' היה פרקינס רק איש קשר
של ה-SOE עם המחלקה המדינית של הסוכנות. אך
ממסמך מארכיון ה-SOE עולה שהיה בעצם מספר 1
של ה-SOE בארץ ישראל. בן-אלקנה: "להערכתי, מעמדו
היקנה לו סמכות פעולה רחבה ביותר. פרקינס עזב
תפקידו בספטמבר 1941, כארבעה חודשים אחר כשלו
המבצע. רוח לי שנפטר בסוף שנות ה-70. מסקנתי:
פרקינס שלח את הכ"ד ויחד עם פאלמר יום את
המבצע, בשל להיטות שניהם לשרת את בנות הברית.
עניין זה מעלה שלוש תהיות נוספות. בן-אלקנה:
"על-פי הספרות ההסטורית שלנו, נשלחו הכ"ד לחבל
בבתי הזיקוק בטריפולי כדי למנוע אספקת דלק
למטוסי גרמניה הנאצית, שנחתו במאי '41 בסוריה
ובלבנון בדרכם לסייע למרד ראשיד עלי אל-כילאני,
בעיראק. אך דו"ח שמצאתי לפני כחמש שנים בגנון
הבריטי דו"ח גרמני שראיתי אחרייכן בארכיון הצבא
בפרייבורג, קובעים שמיתקן הזיקוק בטריפולי היה
כל-כך פרימיטיבי, שאי אפשר היה לייצר בו דלק
למטוסים. מידע זה כנראה לא הגיע לפרקינס, וגם לא
ברור אם SOE מצריים ידע כל כך."

"שיגור הכ"ד בידי פרקינס חושף היעדר תיאום
בינו לבין מיפקדת חיל האוויר הבריטי במצרים
(למרות שהיה קצין ברא"פ) - זאת משום שמטוסים
(המשך בעמוד הבא)

AVIS DE RECHERCHE

En mai 1941, le bateau du Major Lord Anthony Palmer, officier anglais et ses 23 marins a été arraisonné par les forces de Vichy entre Tripoli et Saïda. Toute personne au courant de cette affaire est priée de nous contacter au numéro 328304

Récompense assurée

Le travail pour les jeunes sourds-muets a déjà

سنة الفداء وصلابه وقيسوة على المجلس العدلي

استفسار ومعلومات

شهر ايسال سنة 1941 تم اعتقال سفينة الضابط البريطاني ريد الطولي بالبحر وبحارتها البالغ عددهم 23 بحارا من قبل قوات ص.ا.ف. نظر ابلنس وسيدا. كل من له علم بهذه القضية يرجى مله عنال بنا على رقم الهاتف 328304 وله مكافأة

עות שמרסם בן-אלקנה בעתווי לבנון: למעלה - בעתון בשפה הצרפתית "לאודיונט
ור", למטה - ב"אליאנור" בערבית.

פאלמר. מייג'ור, סר

NOBLE P.
PALMER SIR A.F.M.
4TH BARONET

כתובת שמו של סר פאלמר, על מצבתו.

בן-אלקנה: "לפני כמה שנים כשאספתי חומר על פאלמר, הגעתי גם לאחור זה. ביקשתי מייד שימלא לצורך את שמות כ"ג היהודים לרשימת הנעדרים שמוצגות שם - שהרי הפעולה היתה תחת פיקוד בריטי, ירידי לא נענה".
בחודש שעבר ביקר שם מחבר רשימה זו. נהג המונית שהביאני לבוקווד גילה במהלך הנסיעה הארוכה עניין רב בסיפור. הסיבה נתגלתה אחר כך: אביו של נהג - גם הוא נעדר... נעלם במלחמת קוריאה. "הוא יצא בהליקופטר לחיל טייסים אמריקנים - ועקבותיו אבדו... אני יודע איפוא מניסיון אישי ביותר את ההרגשה האיומה של משפחת נעדר", העיר נהג המונית בעיניים דומעות, כשנפרדנו.

את ההנצחה לכ"ג יורדי-הסירה מצוי על הרצל בירושלים - ואילו מקדם האנגלי, סר אנתוני פרדריק מארק פאלמר, מונצח באתר-זכרון צבאי מטופח מאוד, בברוקווד, איזור כפרי במחוז אסקס באנגליה, כשעת נסיעה ברכבת מהירה מלונדון.

סמוך לכניסה לאתר זה הוקם מבנה בונן עגול לזכר אנשי צבא בריטים, נעדרים. על אחד העמודים במבנה, ברשימת שמות צופה, מופיע גם השם פאלמר. הפרטים עליו מצויים בספר הנופלים המתוח לכל מבקר. את הספר שולפים מתוך גומחה שבקיר, ליד "בית קנדה", בניין המשרדים של אתר הזכרון. נאמר שם שאנתוני מארק פאלמר, מייג'ור של חיל התותחנים המלכותי, סר, מת בגיל 26, ב-18 במאי 1941. לא נאמר היכן ובאילו נסיבות. אבל מצויין שהוא בנם של פרדריק צ'ארלס ומייבל פרוסיס פאלמר (משפחה של ברונים) ואשתו היא הלידי הנרייט פאלמר (כיום אייבל-קמית). עוד נאמר שהיה תלמיד לימודים קלאסיים (יוון ורומי) בטריניטי קולג' באוקספורד, וקאדט בקולג' הצבאי המלכותי רב הויקרה סנדרהסט.

(המשך מהעמוד הקודם)

בריטיים הפציצו ימים מעטים בלבד לפני שיגור הסירה לטריפולי את שרה התעופה תרמור (פלמיר), את דמשק ומקומות אחרים באיזור. על-פי מקור אחד אף הפציץ חיל האוויר הבריטי בליל 18 במאי 1941 - כלומר בלילה שקדם ליציאת הכ"ד למשימתם - את העיר טריפולי ונמלה. ההפצצה הכניסה את האיזור לכוננות-על. אי התיאום מגלה היעדר קשר בין פרקינס למפקדת חיל האוויר הבריטי, וכן מגלה שהמוריעין הבריטי בקהיר כלל לא ידע על פשיטת הכ"ד.

"ותהיה נוספת: על-פי מקורותינו, נתבקשו אנשי 'ההגנה' מה-אס.א.א. לבצע את הפשיטה משום שלא היה או מצב מלחמה בין אנגליה לצרפת הוישית ששלטה בלבנון ובסוריה. על-פי אותם מקורות, נתבקשה 'ההגנה' להמציא לא רק את האנשים, אלא גם

"העובדה שניתן שם צופן למבצע, מבצע רב מלחים, עוררה מחשבה שמא בכל זאת יש באיזה ארכיון אנגלי מסמכים נוספים על הפרשה".

את הנשק. אני מוצא כאן תמיהה: אם הבריטים הפציצו את שדות התעופה הצרפתיים בלבנון ובסוריה, מה מנע מהם להפציץ גם את מיתקני הזיקוק בטריפולי - פעולה יעילה ובטוחה בהרבה משיגור יחידת קומנדו? כהמשך התכתבותו עם פולוק ציין בן-אלקנה שתמוה בעיניו מדוע מצא לנכון לורד כריסטופר גלנקוונור, ראש MO-4, לשלוח באוקטובר '42 - 17 חודש אחר ססירת הכ"ד נעלמה - מכתב ניחומים לשרת שנשא את החותמת "סודי ביותר" וביקשו להודיע למשפחות שיקריהם נחשבים נעדרים.

"שאלתי את פולוק מדוע דיווח שרת ל- SOE על החקירה בהיעלמות הסירה והאנשים? מדוע צריך היה גלנקוונור לשגר לשרת מכתב ניחומים, אם SOE לא היה מעורב במבצע? העברתי לפולוק צילום ממכתבו של גלנקוונור, וכשראה את החותמת שעליו, מיהר להשיב שהבין שיש לי גישה למסמכים סודיים וביקש העתק מדור"ח שרת ל-אס.א.א. על המבצע שעליו, לדבריו, לא ידע. פולוק גם ביקש לדעת מי תיכנן את הפעולה, מי המציא את הנשק ללוחמים והאם משפחות הנעדרים קיבלו פיצויים. השבתי לו, שמחקירתי עולה שהבריטים תיכננו את הפשיטה; שהנשק הושאל בידי ההגנה, וכשאבד - העביר פרקינס כסף ל'הגנה' לרכישת נשק חלופי. ציינתי שהכ"ד יצאו בסירת מנוע

קטנה של המשטרה המנדטורית, שהועמדה לרשותם בידי הבריטים, מאחר של'הגנה' לא היתה סירה מתאימה. הדגשתי שמשפחות הנעדרים קיבלו פיצויים, באמצעות המוכיח הראשי של ממשלת המנדט.

על מכתב זה, ממאוס '87, לא ענה פולוק, למרות שקיבל תזכורת במאוס השנה. "מירווח שקיבלתי עתה עולה שעזב את הכתובת שהיתה בידי וכנראה עבר לבית אבות, בררום אנגליה".

מדוע לא ערכו הבריטים חקירה אינטנסיבית בפרשה? - גם על כך יש לבן-אלקנה מענה. החרדה לגורל-הסירה והאנשים שנעלמו התעוררה למחרת יציאתם, משלא שבו. בהוראות המבצע נקבעה דממת אלחוט, והשידור האחרון מהם היה בהיותם בים מול ראש הנקרה ולפני שנכנסו לטחט שמו לחוף לבנון. משה ריין כתוב ב"ספר הפלמ"ח" כי צופים מצויירים במשקפות נשלחו לשבת על גגות הבתים בחיפה כדי לעקוב אחר כל תנועה בים...

ב-16 בספטמבר '41 כתב ראובן וסלני (שילוח) למשה שרת כי מייג'ור פרקינס מסר לו שנתגלו אי אלו חוטים חרשים בדבר פאלמר. לפי הידיעות, נורה קצין בריטי בשם פאלמר ליד ג'זניה שבלבנון ואחרי-כך נשבה באי ארואד (מצפון מערב לטריפולי), נלקח משם ללאטאקיה ומשם למקום בלתי ידוע. ברור ציין וסלני: "הסיפור כולו מדבר על איש בודד, והנחתי היא שפאלמר נמלט באחת הסירות הקטנות שהיו קשורות לארי הים ונתפס אחר כך. לרגל הידיעות (בעניין זה) נעצרו אנשים אחרים בבירות ובטריפולי".

בן-אלקנה: "ממדוע זה ניתן להסיק שפאלמר הוצא להורג, אולי ללא משפט צבאי - כי מאז לא שמעו ממנו. פרקינס עזב תפקידו לפני כתיבת המכתב הזה, ושום גורם בריטי אחר לא המשיך לטפל באיסוף מידע על גורל הנעדרים".

ממסמך אחר עולה שפרקינס נתבקש בידי שרת לתחקר את הגנרל הצרפתי הנרי דנץ - הנציב העליון האחרון של וישי בלבנון וסוריה, שנפל בשבי הבריטי והובא לירושלים. אלא שמפקד הכוחות הבריטיים בא"י, מייטלנד ווילסון, התנגד לעכב את דנץ, אחרי שהבטיח לו להחזירו במהרה לצרפת בעיסקה של החלפת שבויים. ווילסון תבע לקבל הוראה מפורשת מקהיר על חקירת דנץ - והוראה כזו לא הגיעה. ביוני '45 ביקש טדי קולק, במכתב לקפטן פ. רונויל מ-4-MO, ליום את חקירת דנץ ואנשיו על היעלמם של יורדי-הסירה - אלא שגם על כך לא בא מענה".

בן-אלקנה: "מדוע אני עוסק בזה? למה החלטתי להקדיש זמן ומאמצים כה רבים לחקירת הפרשה? - לבר מסקרנות היסטורית יש לי כאן גם מידה מסוימת של מחויבות אישית: אחד הנעדרים, גרשון קופלר, היה נערץ עלי ועל בני גילי באותם ימים, שכן הגשים בדרכו את הציונות כפי שחונקנו בתנועת הנוער. את ההחלטה לעסוק בחקירת הפרשה קיבלתי ב-1966,

בטקס האזכרה ליורדי-הסירה, על הר הרצל בירושלים במלאת 25 שנה להיעלמם. כשהתחלתי לחטט בתיק המחלקה המדינית, מצאתי מסמכים רבים שאיפשר להעלות השערות שונות על גורלם - וזו בעצם עיקר התעלומה שטרם נפתרה".

בתיק הפרשה נמצאים דו"חותיו של יוסף פיין אביו של מפקד חיל האוויר לשעבר, האלוף מושי הו - שעליו ועל טוביה ארזי הטילה המחלקה המדינית לחקור את גורל יורדי-הסירה. ברור"ח מ-24 ביוני '41 החתום בידי "לבנון" - אחד מכינויי פיין ב"הגנה" - נאמר, שלפי מקור סודי (איש שהיה קשור עם ה"סרנטו ג'נרל", השב"כ של מימשל וישי), הרי שלפני פלישו הבריטים לסוריה ולבנון, תפסו שומרי המכס (משמרור החוף) שלוש סירות. בשתיים היו אנגלים שנלקח לכיבויות, ו"באחת, שנתפסה זמן מה לפני כן, היו כ-10 בחורים יהודים ואנגלי אחד, והיא נלקחה ביד איטלקים שהשתתפו בתפיסתה למקום בלתי ידוע" מידע זה, מרגיש "לבנון" בדיווחו, יש לראות כרציני ברור"ח נאמר גם ש"לבנון" חקר את "שומע הרדי מיגור" הטוען כי "לפני שבועיים-שלושה, שמע ברדי הגרמני כי סירה ובה כ-20 יהודים וקצין אנגלי אחז נתפסה בידי צוללת איטלקית".

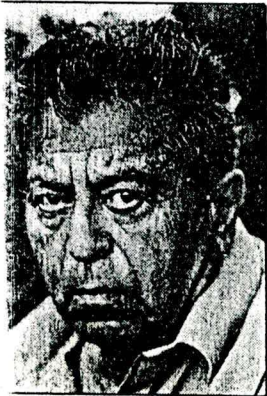
בן-אלקנה: "שומע הרדי" היה דויטשר, הספ הייקה של יגור. בעת שסיפר את חברי הקיבו נהג להאזין לשידורי רדיו בגרמנית שנקלט בארץ מתחנה בכארי, איטליה. השידורים הו חלק מהלוחמה הפסיכולוגית שניהלו הנאצים מעל גל האתר". "לבנון" ציין דו"חותיו ש"ממשפחת אחי הבחורים שהיו על הסירה, סיפרו לי ששמעו אף הו ידיעה ברדיו גרמני בדבר תפיסת סירה עם יהודים וקצין אנגלי על ידי איטלקים".

זאת ועוד: במכתב החתום בידי שרת, שהופנו ב-28 ביולי '41 אל "פ" - הוא מייג'ור פרקינס - מסוכס דור"ח חקירה של פיין בלבנון על גורל הנעדרים. נאמר בו שפיין שוחח עם רופא פתולוג מבית החולים הצבאי הצרפתי בטריפולי, שאמר כ נשלח בידי הקומנדרנט סולאג', מפקד בית החוליכ לבדוק גופות אחרות שנפלטו מהים אל לחוף-טריפולי. הוא ברק, לדבריו, ארבע גופות במקום בו מצאן. שלוש היו יחד, והרביעית - בקירבתן. על הגופה הבודדת הו מכןסי חאקי ארוכים, פלג הגוף העליון היה פגוע ב כדורי מיקלע. שלוש הגופות האחרות היו מרוסקות מחומר נפץ. עקב מצב הגופות נתן הרופא הורא לקברן בו במקום. פיין ראה במשטרה הצבאית בטריפולי את המימצאים שנאספו מהגופות, וכיניה מכןסיים, שבחלק הפנימי של החגורה שלהם היה רקו בעברית 'אריה ג'. (אריה ג, הוא אריה גלברד איי חולתא, מיורדי-הסירה).

ברור"ח אחר של פיין, מ-11 באוגוסט '41 שסוכ ב-15 בו בידי וסלני (שילוח), נאמר שאחד מאנשי הקשר של פיין, בשארה מארון, נפגש ב-4 באוגוסט ה היועץ המשפטי בטריפולי, הרוזן הצרפתי דוקלא דה-פאטי (נכדו של התובע כמשפט דרייפוס) וזה סיכ לבשארה ש"אמנם קרה דבר לסירה עם אנשים ל טריפולי - חלק מהם התרסק וחלק ניצל והועו לחאלב, ומחאלב לצרפת בבלתי כבושה, ב-22 במאי". בן-אלקנה: "מדיווחי פיין ניתן להסי שיורדי-הסירה נלכדו בידי משמרות החוף הצרפתי בעזרת צוללת איטלקית ששיטה באיזור (עקב הסו שביתת הנשק שבין צרפת לאיטליה, אחרי שצרר נכבשה בידי הגרמנים והאיטלקים).

"ניתוח כל הנתונים שבתיק, הביאני לחשוב ש יורדי-הסירה שנישבו הוצאו להורג בלבנון או בסוריה

ההסטוריון שלמה בן-אלקנה. צילום: ראוובן קסטרו.

A Maltese soldier, of the name of Thomas CASTOR, who was a prisoner-of-war in Italy and escaped, arrived in ALEXANDRIA about three to four weeks ago and enquired there whether there were any Palestinian soldiers from TEL AVIV about. He met a Palestinian Jew, of the name of Ezra ROZEN, who is serving with the Royal Navy in ALEXANDRIA, and told him that in the prisoner-of-war camp where he was detained, No.65 H.P.M. 3454, there were twentyone Palestinian sailors who, for some reason, wore civilian clothes, and were treated with considerable more harshness than the other prisoners. In particular, they were allowed no contact with the outside world, either through the Red X or any other method. CASTOR gave also a detailed description of the senior member of that party, and the description tallies with that of the Skipper of the "SEA LION"

10.6.43.

המכתב מ-10 ביוני 1943 ממש שרת למודיעין הבריטי בעניין "החייל המאלטזי תומאס קאסטור".

הגינן הבריטי למד"א. שורץ (ראה מסגרת) נקב בשמו של זאב זמוריאק מת"א, כאחד מחבריו לשבי, וזכר שבין השבויים היה גם אחר, מנו, "סבל מרחוב הקישון, מיוצאי סלוניקי ואחר היה עמנואל אבואף, שעמו היה המאלטזי מיוזר במיוחד... גם היה שם יוסף, מיוצאי בולגריה..."

בן-אלקנה: "איתרו של קוסטר פתר איפוא תעלומת ביניים - אם אפשר לכנות זאת - בפאול הענק הזה ששמו פרשת יורדיה-הסירה. התברר, שהמסמך שכתב שרת ביוני 43 כלל מידע נכון - אך ההערכות לגבי השבויים היו מוטעות. העובדה שהיא מצוי בתיק החקירה הרשמי של הפרשה, ללא הערת לוואי, אפילו מאוחרת - היא שיצרה את הטעות, אבל באמצעותה נחשפו כמה עובדות שלא היו ידועות ברכים לפני כן.

"מכל מקום, קוסטר אינו קשור ליורדיה-הסירה - ומה שנותר עוד לבדוק במסגרת המאמצים לפתרון התעלומה הזו, הצוברת עם השנים אבק כבד יותר ויותר: האם יש יסוד לדברי הרון דה פאטי, היועץ המשפטי לשעבר של וישי בטריפולי, שמסר לפני 47 שנה שהיתה תקיפת בחוף, אחרים מיורדיה-הסירה נהרגו והיתר נישבו והועברו לחאלב, כדי לשלחם לצרפת הלא-כבושה..."

למרות שחקירותיו המתמשכות של בן-אלקנה גרמו לו עד כה אכזבות רבות, הוא איננו מוכן להרפות. "כל עוד קיים אפילו שביב של תיקווה שמישהו משרידי מיטטר וישי ימסור מידע שייאשר את דברי הרון דהפאטי, או יוסיף עליו - אמשיך במאמצי".

ואמנם, בימים אלה, כך דווח לבן-אלקנה, נעשתה פנייה מחודשת ממשרד החוץ לשגריר ישראל בפאריס

שורץ ויהא את קוסטר על פי התצלום שהובא עתה מסידיני והונח לפניו - וחשף לראשונה את העובדה שהוא, יחד עם קבוצה של כעשרים ארצישראלים, ביניהם פועלי נמל, היו שבויים במחנה 65 בגארווינה שבאיטליה. על חבורה זו לא נאמר עד כה דבר בספרות המחקרית הישראלית העוסקת במלחמת העולם ה-2. המידע של שורץ הלם איפוא את תשובת

רומא אינה עונה

משרדו של הנספח הצבאי האיטלקי בישראל מצוי בוילה יפה בהרצליה פיתוח. באתי אליו בשליחות בן-אלקנה והתקבלתי על סמל קאמפיו ריחני. הנספח, גנרל אלפונסו פסולאנו, קידמני במאור פנים ובחיון נעים. "או, יש לנו ארכיון מסודר מאוד. ברומא", הדגיש הגנרל בגאווה, כששמע את מהות הבקשה ואת השאלות שהיו לד"ר בן-אלקנה בעניין אחר שלא בא על סימוקו מן התשובות שקיבל קודם לכן ברומא.

"או, כן, הגירסה הזאת, שנמסרה לכם, כאילו לא היו בכלל צוללות איטלקיות מול חופי ארץ ישראל ולבנון בימי מלחמת העולם השנייה - איננה נכונה, כמוכן, ההוכחה? - במעמקי הים, ליד חיפה, נמצאו לא מכבר שרידיה של 'שירה' - צוללת איטלקית... אני זקוק לימים אחדים בלבד כדי לברר כל זאת. אפנה, לרומא וכשתתקבל תשובה - אדווח לך", הבטיח הנספח הצבאי האיטלקי.

עד היום לא באה כל תשובה.

אשר שורץ ב-1943

הסיפור של שורץ

אשר שורץ, 67, הגיע למחנה השבויים בגראוינה בדרום איטליה באביב 1942 ושהה שם יותר משנה. "זהו המאלטזי. לא היה שם אחר", אמר מיד כשהוצגה לפניו תמונתו של קוסטר מימי המלחמה. שורץ סיפר כי היה כבן 20 כאשר התגייס לצבא הבריטי. "היינו יחידה של פועלי נמל ונשלחנו ליוון, לעבוד שם בנמלים ובציוד של הבריטים. במאס 41 הגיע לפיראוס. כשפרצו הגרמנים את קו החזית בסלוניקי והתקדמו לתוך יוון - נישבה. הוא ברח מהשבוי הגרמני ועקב הלשנה נתפס כעבור זמן מה בידי האיטלקים והועבר לגראוינה. אל מחנה זה הועברו גם שבויים ארצישראלים אחרים, שברחו קודם מהשבוי הגרמני ביוון. כך היינו עשרים וכמה ארצישראלים במחנה זה", אמר שורץ. "שיכננו אותנו באהלי סיירים, על קש. כך בילינו חלק מאותו חורף. אחר כך עברנו לצרפתים. לשם גם הובא המאלטזי קוסטר. החיידד במיוחד עם עמנואל אבואף. מגראוינה העבירו אותנו לאודינה, בצפון איטליה ועם גלישת הגרמנים לאיטליה, העבירו אותנו לגרמניה".

זמוריאק, 67, גם הוא מגמייסי יחידת נמל ת"א, נפל בשבי הגרמני ביוון באפריל 41 וברח ממנו קרוב לשנה היה חופשי, עד שנלכד בידי האיטלקים. הועבר תחילה לבארי, שם היה טבח וכעבור זמן מה הובא לגראוינה. שם פגש את שורץ, אותו הכיר קודם לכן. כמו שורץ גם הוא הועבר למחנה שבויים בגרמניה.

לרוז את הכירור אם אכן שררו בחיים קצינים צרפתיים ששירתו במאי 41 בלבנון וסוריה. לפנייה קודמת צורפה רשימה שמסר בן-אלקנה ובה שמות הקצינים מהשירותים המיוחדים של וישי בטריפולי, עובדי הסגל הרפואי בבית החולים הצבאי הצרפתי שם ושמות הקצינים ששירתו בנמל טריפולי. השגריר נתבקש להעביר את הרשימה לגורם הצרפתי הנוגע בדבר ולברר מי עוררו חי ואם ניתן לתחקרו בעניין. בן-אלקנה: "יתכן שאלו הן הפעולות האחרונות שיעשו בתיק החקירה הזה. הקשיים מתרבים. לא ניתן כיום, מסיבות בורות, לבדוק את העניין בתחלב עצמה. אילו כל הפעולות הללו נעשו בזמן, כשעוד אפשר היה - יתכן שהתשובות היו אחרות. מדוע לא נעשה הדבר? - משום ששרתוק ואחרים היו עסוקים לאחר מלחמת העולם במאבק בשלטון הבריטי בארץ וגם בהכנות להקמת המדינה. כל אלו וגם מלחמת העצמאות, רחקו כנראה את פרשת כ"ד יורדיה-הסירה, לשוליים. כיום, הזמן והטבע עשו ככר את שלהם ואלו שכנראה ידעו משהו - הלכו לעולמם..."

מעשה שרק תחילתו ידועה

בבוקר ה־18 במאי 1941, הפליגה ספינת מנוע קטנה ושמה "ארי היס" ממוזח חברת החשמל שבמפרץ חיפה. על סיפונה היו 23 צעירים יהודים וקצין בריטי, חומרי נפץ, נשק ותחמושת. הם נשלחו למבצע חבלה בבתי הזיקוק ובמיתקני הדלק של טריפולי, בצפון לבנון (או חלק מסוריה שבידי מימשל וישי הצרפתי, הפרו־נאצי).

מבצע החבלה לא בוצע והסירה כלל לא הגיעה ליעדה. מה עלה בגורלה ובגורל אנשיה – זו תעלומה שטרם פוענחה. יש בה עד היום הרבה מאד תהיות ולא מעט שאלות ונקבות, גם במישור האישי. היא הטרידה בשעתו מנוחת רבים, אך עם השנים, מטבע הדברים, דעכה ההתעניינות בה. כיום הפרשה כולה מוכרת בעיקר לוותיקים.

הכ"ג היו אנשי "ההגנה", חבורה נועזת, עילית הנוער. הם עברו לצורך המבצע הכשרה מתאימה (בתנאים של אז, בעיצומה של מלחמת העולם), בקורס הימי למבצעי קומנדו מיוחדים במינם, שנערך על גדות הירקון, במסווה של קורס ימיה ספורטיווי, של הפועל. משתתפי הקורס זומנו לקראת סיומו לשיחה עם מפקד הפלמ"ח, יצחק שדה, ששלח את צווי הזימון לשיחה על פיסות נייר שנקדעו משוליעות, כדרך הסוואה. שדה התבטא שדה בשיחה אישית עם כל אחד מהחבורה: "נכונה לך פעולה עם סיכויים קלושים לחזור מִמְנָה. האם אתה מתנדב?" איש מהם לא השיב בשלילה.

מאז שנעלמו עקבות יורדי הסירה, בעיצומה של מלחמת העולם, הושקעו מאמצים בכיוונים שונים (אך לא מספיקים ולא נאותים מבחינה מקצועית), כדי לברר מה אירע להם. התעלומה לא פוענחה. מאז כ־25 שנה, עוסק בכך, באורח פרטי, ההיסטוריון ד"ר שלמה בן־אלקנה. כמה מגילוייו החושפניים בפרשה כאובה זו, כמה עובדות חדשות שהעלה בחקירותיו המסועפות וגם כמה השערות־זוויות והערכות שגויות שנערמו עם השנים ושאותן ניפץ במחקרו – פורסמו לפני כשנתיים ב"מעריב", שסייע לבן־אלקנה בחלק מסויים של החקירה הנכבדה הזו.

בן־אלקנה: "ההערכה שלי כיום היא שבמסמכי מימשל וישי הפרו־נאצי, הגוויים־קבורים בארכיונים החתומים בצרפת, יש כנראה מענה לתעלומה. הפניות הרבות, אישיות וגם במישורים הממלכתיים, שנעשו בנושא רגיש זה לפאריס הרשמית, וגם ממש באחרונה – הושבו ריקם, או שניתנו להן תשובות מאד חמקניות שרק הירבו את סימני השאלה. צרפת, מן הסתם, עדיין לא בשלה להתמודד באומץ עם אחד הפרקים האפלים בהיסטוריה שלה... יש חשש, ולא רק בפרשה מיוחדת זו שמעניינת אותנו, שגילוי כלשהו יפתח שם פצעים ישנים – ויש רבים. ארכיוני וישי סגורים בינתיים לחלוטין לציבור, אולי על פי הוראה מגבוה הנשמרת בקפדנות רבה ולאורך שנים. גם חוקרים אחרים שעסקו בפרשיות אחרות, נתקלו בבעיה הזו. לא ברור מתי ואם בכלל יפתחו את הארכיונים לציבור. אולי במאה הבאה. אבל שם, להערכתו, המפתח לפיענוח התעלומה."

ל' מצדיענה

אלכס דורון

כמעט חמישים שנה אחרי – ועדיין תעלומה מטרידה – תנצית תל־אביב את זכרם של כ"ג יורדי הסירה, באנדרטה שתוצב בגינה קטנה, בלב שיכון ל'. אנדרטה, שכמעט־כולה מעשה התנדבות ותרומות נדיבות. טקס גילוייה, מיועד לאמצע יוני.

שלב־אחר־שלב, הולך ונשלם עתה המבצע המורכב הזה, הכרוך בהעמדת האנדרטה על מקומה. תחילה היה הרעיון, אולי "שגעון לדבר" של אשה אחת, פסלת ותושבת השכונה, שהיא סיפור בפני עצמו. בהמשך, הוקמה עמותת ציבורית, 11 אישים, כדי לטפל בכל ההבטים האירגוניים והכספיים הנוגעים בדבר. לכמה מהם היה קשר ישיר או עקיף לכ"ג. בראש העמותה הזו, עומד עזרא שטילר, מנהל מחלקת ההסברה והסיוורים במרכז ההסברה, שדודו אריה גלבדו היה בין כ"ג יורדי הסירה. אישים אחרים: יצחק ויימן המנוח, שנפטר לא מכבר ושחיו,

אפרים גם הוא היה בין הכ"ג; אלוף (מיל.) אברהם בוצר, שהיה מפקד חיל הים; יצחק פונדק, מוותיקי ההגנה. ועוד אישים.

וכך התנהלו הדברים:

הפן, עליו תוצב האנדרטה – אבן־סלע לא מלוטשת, במשקל של 12 טון, 3 מ' אורך, 2 מ' רוחב, 1.20 מ' גובה – נתרמה ע"י מחצבת כפר גלעדי, לבקשת יהושע רביד, איש הפללים וחבר העמותה. האבן הובלה כמעט 200 ק"מ מהמחצבה עד ת"א, על גררת מיוחדת, חינם, בידי חברת המשאיות "שלב". המנופאי יעקב פישמן תרם מנוף־ענק, לעבודת ההנחה של האבן הענקית, במקום שנקבע לה. האנדרטה עצמה, יציקת ארז, היא מעשה ידיו של הפסלת נחמה אופק, היוזמת שמאחורי כל המבצע הענק הזה. כמעט עשר שנים עמלה על הפסל.

בית היציקה של האחים זקסנברג בר"ג, אף הם אנשי פללים לשעבר, תרם את מלאכת היציקה, ורק בעד החומר שממנו נעשתה האנדרטה, נתבקשה העמותה לשלם. היוצקים תרמו כ־4,000 ש"ח.

נחמה אופק והפסל לזכר
כ"ג יורדי הסירה.
צילם: רובי קסטרו

ב"שגעון של אשה אחת" ובמצע מסובך, תוקם בקרוב בשיכון ל' אנדרטה לזכר כ"ג יורדי הסירה ועליה 24 שמות. גם של הקציין הבריטי שהיה איתם. חלפו 49 שנה לאחר שמצאו את מותם במצע נסוּפו עדיין אפוף תעלומה.

לכ"ג

הפסלת תנה אורלוף. היא היתה חברת "ההגנה" ונהגת האמבולנס הראשונה בישראל, של מגן-דוד אדום, בו היא חברה ההנהלה, כמו גם בארגון תורמי הדם. כשפרשה לגימלאות התמסרה לציור, לאחר מות אורלוף עברה לפיסול וכבר זכתה בפרסים. הפסל "זוג יונים", לזכר הוריה, אנשי העליה השניה וממייסדי כפר-סבא, הוצב בעיר זו.

"איך הגעתי לכ"ג? התחנכנו על פרק הרואי זה, על התנדבות ונכונות להקרבה, כאשר עוד לא היה גיוס חובה ואיש לא הצליח עד כה לגלות מה עלה בגורלם".

- אבל הרי היו בסירה התיאורית כ"ד, 23 ימאים ארצישראלים, מסיימי הקורס הימי המפורסם ועמם מפקד המבצע, המייג'ור האנגלי סו אתוני פאלמר. מדוע שוב נשכח?

"הכ"ג נעשו מושג שהשתרש כמיתוס. קשה לשנותו. אבל על טבלת הנחשת שתותקן על האנדרטה נחקק את שמות כולם, 24 שמות".

כתריאל יפה, היה מפקד סירת הכ"ג, אסתר רובין אלמנת ראובן תרמו עבודות וישראל ברקוביץ מנהריה, שרשם על ציור הנוף שתרם: "לזכר חברי מנוער שעברנו את הדרך ביחד. והם יצאו ולא חזרו". הוא היה מיועד להשתתף באותו מצע קומנדו אצל הם הפליגו והוא נשאר על החוף. תמר הקר מירושלים, שאחיה יצחק היה בין יורדי הסירה, גייסה בכוחות עצמה כספים רבים. ראש עיריית ת"א יפו שלמה להט הבטיח 10,000 ש"ח להשלמת ההוצאות.

האנדרטה, סירה הפוכה ושבורה בין גליים סוער, כשבין הגלים מבצצים ידיים וראשים, תיראה גם מדרך נמיר (דרך חיפה) וגם מרחוב בורלא, הרחוב המרכזי של שיכון ל'. שתי טבלות נחושת, על אבני-סלע קטנות, יציבועו מכל כיוון, על הגינה והאנדרטה שבמרכזה.

נחמה אופק, סבתא לחמישה (יש לי כבר קצינה וגם עתודאי"), היא ילידת הארץ, בת אחותה של

חברי קן הצופים בשיכון ל' התנדבו לאיסוף תרומות, אחרי ששמעו הרצאה על פרשת הכ"ג, מפי ההיסטוריון ד"ר שלמה בן-אלקנה, החוקר זה כמעט 25 שנה את התעלומה האופפת עדיין את סופם של ה-23. הצופים עוברים מבית לבית ומוכרים תמורת 5 ש"ח סיכה אמנותית שעיצבה נחמה אופק במיוחד, או כרטיס הגרלה לערב של מכירת פריטי אמנות שייערך בבי"ס "ארן" במקום, ב-23 ביולי. את 50 אלף כרטיסי ההגרלה הדפיס בהתנדבות דפוס "אורי", ביוזמת עו"ד יוסף זאבי, חבר העמותה. לתורמים גדולים, לרבות תורמי העבודות לערב המיועד, מעניקה העמותה תעודת הוקרה שהיא מעשה אמנות בפני עצמה, של הצייר הגרפיקאי יוסף באום שהודפסה בדפוס "נח" בבאר-שבע, על נייר דמוי קלף.

בין האמנים שזענו לפנייה לתרום מעבודותיהם: יוסל ברגנר, משה קסטל, מתיא שובל, שמואל ינסנבוים. דורה גוטמן, אלמנת נחום גוטמן (שאחיה)